

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

Gjøre rede for vannsystemene i Davidsbyen Jerusalem, med særlig vekt på Warrens sjaktsystem

*” Den dagen sa David: Hver den som feller en jebusitt- disse
Lamme og blinde, som hater David og går opp gjennom
vannbærersjakten, han skal være høvding og fører ” 2 Sam5:8*

Mari Mikkelsen Western

Veileder

Karl William Weyde

*Spesialavhandlingen er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen*

Det teologiske menighetsfakultet, [2013, Høst]
AVH504: Spesialavhandling med metode (30 ECTS)]
Profesjonsstudium i teologi

Forord

Jeg har fått god hjelp fra blant annet Caspari senteret i Jerusalem som sendte meg linker til nyttige nettsider om temaet. Jeg har også vært i kontakt med Ronny Reich og fått bekreftet at hans bok «*Where Jerusalem's history began*» er den nyeste rundt forskningen av Davidsbyen. Jeg bruker Reich sine bilder i min avhandling etter å ha fått hans tillatelse til dette.

Presentasjonen min er bygget på arkeologiske utgravninger av Charles Warren, Parker, Shiloh og Reich. Boken «*Underground Jerusalem*» av Vincent/Parker har dessverre ikke vært mulig å skaffe her i Norge. På grunn av begrenset tid har jeg ikke hatt mulighet til å reise til det nærmeste stedet hvor boken befinner seg som er Uppsala i Sverige. Store deler av min avhandling er bygget på presentasjonen av Ronny Reich.

Innhold

1.1 Innledning.....	5
1.2 PROBLEMSTILLING	5
1.2.1 «Tzinnor» i 2 Sam 5:8 - Warrens sjakt eller -vollgrav?	6
1.2.2 Davids beleiring av Jerusalem og Warrens sjakt	8
1.3 Metode og litteratur	8
2.1 Historisk bakgrunn.....	9
2.2 Kronologisk skisse over Midtøstens historie.....	9
2.3 Hvorfor ligger den originale Davidsbyen der den gjør?	11
Kapittel 3 vannsystemer	12
3.1 Gihonkilden	12
3.2 Siloam kanalen.....	12
3.3 Warrens sjakt	13
3.4 Hiskias tunnel:	13
Kapittel 4.....	13
Fase 1 Charles Warren.....	13
4.2 Ankomst til Jerusalem	14
4.3 Redskaper brukt under utgravningen.....	15
4.4 Vannsystemene i Jerusalem.....	15

4.4.1Brev 2. september 1867:	16
4.4.2Brev 12. desember 1867	16
4.4.3Brev 28. oktober 1867 Sjakten blir funnet	17
4.5Hvordan fungerte vannsystemet ifølge Warren	18
4.6Hvor ligger Davidsbyen.....	18
4.7Hva finner Warren?	18
Kapittel 5 Fra Warren til Parker	19
5.1Charles Clermont-Ganneau	19
5.2Conrad Schick.....	19
5.3Herman Guthe.....	21
5.4 E. Masterman / C.A Hornstein-kanal 1	22
5.5 Frederick Jones Bliss / Archibald Dickie	22
6.1 Montague B. Parker / Father Louis H. Vincent	23
6.2Hva oppdaget Parker/ Vincent. Hva var nytt for deres fase?	26
Kapittel 7	26
7.1Raymond Weill.....	26
7.2Kathleen Kenyon	27
Kapittel 8	28
8.1Fase 3 Yigal Shiloh.....	28
8.2Bymuren	29
8.3Klargjøring av Warren sjakt	30
8.4Kanal II	33
8.5Hvordan fungerte vannsystemet ifølge Shiloh	33
8.6Datering av vannsystemet.....	34
8.7Kom Shiloh frem til noe nytt under sin utgravning?	37
8.8 Dan Gill	37
Kapittel 9	38

Fase 4.....	38
9.1 Ronny Reich /Eli Shukron	38
9.2. Kildetårnet	39
9.5 Kanal II Område F (Siloamkanalen).....	40
9.5.1 Ny Tolkning av Kanal II.....	40
9.3 Det uthogde basseng	41
9.6 Bymuren	42
9.4 Basseng tårnet.....	43
9.7 Warrens sjakt	45
9.7.1 Det tidlige stadiet:.....	47
9.7.2 Det senere stadiet:	47
9.8 Fra Hiskia tunellen til Siloam tunellen	48
9.8.1 Et nytt forslag på Siloam tunnelen – Hiskias tunell.....	48
9.9 Dateringen av vannsystemet	51
10.1 Avsluttende Oppsummering	52
10.2. Hva blir det neste?	55
11.1 Litteraturliste:	55
11.2 Artikler:.....	56
11.3 Bildehenvisninger:.....	57

1.1 Innledning

Denne avhandlingen handler om utgravningene gjort i Davidsbyen Jerusalem. Fokuset skal være på vannsystemene, med særlig vekt på Warrens sjakt. Det har vært gjort utgravninger i Jerusalem siden 1800- tallet og frem til i dag. Det er reist mange spørsmål rundt vannsystemene i Jerusalem, noen er besvart, andre er fortsatt ubesvarte. Hvorfor er byen plassert der den er? Hvordan fungerte vannsystemene? Var det Hiskia som bygget Hiskias tunnel? Hva ble Warrens sjakt brukt til? Warrens sjakt har blitt knyttet til 2 Sam 5,8 og mange forskere har diskutert dette opp gjennom tidene. Ordet «tzinnor» er et omstridt ord. Og gjerne brukt som omtalelse av Warrens sjaktsystem og Davids beleiringen av byen. Derfor har jeg valgt å ta for meg ordet «tzinnor» som en del av min problemstilling. Det var dette Warren gikk etter når han begynte sine utgravninger i Jerusalem. Dette er noen spørsmål som jeg håper på å få besvart gjennom min avhandling.

Jeg skal ta for meg forskjellige utgravningsfaser og se hva de enkelte arkeologene Ronny Reich, Vincent/Parker, Yigal Shiloh kommer frem til under sine perioder. Til slutt kommer med en oppsummering av alt jeg har kommet frem til.

Da jeg var i Jerusalem i 2011 ble jeg svært interessert i byen og dens historie. Dette er grunnen til at jeg valgte denne oppgaven. Dette er utenfor mitt felt, så jeg har derfor basert meg på arkeologenes fremstillinger. I stor grad har jeg basert meg på hva andre har skrevet. Det er ikke skrevet så mye om dette i Norge og jeg vil fremlegge den nyeste forskningen gjort i Davidsbyen. Og håper at gjennom min oppgave kan jeg bidra til en bedre forståelse av Davids byens vannsystem og byens beliggenhet.

1.2 PROBLEMSTILLING

Gjøre rede for vannsystemene i Davidsbyen Jerusalem, med vekt på Warrens sjakt, men også vannsystemet i sin helhet. Dette skal gjøres ved å se på ulike utgravnings faser fra 1800 –tallet og frem til 2013 og å finne ut hva de kom frem til og hva som var nytt for deres fase.

1.2.1 «Tzinnor» i 2 Sam 5:8 - Warrens sjakt eller -vollgrav?

” Den dagen sa David: Hver den som feller en jebusitt- disse Lamme og blinde, som hater David og går opp gjennom ¹vannbærersjakten, han skal være høvding og fører” 2 Sam 5:8

Jeg skal nå ta for meg noen av de som har vært skeptiske til betydningen av ordet «tzinnor», og som mener sjakten ikke ble brukt under erobringen av den Jebusitisk by. ²

I følge Ottosson skal ordet צִנּוֹר på hebraisk i 2 Sam 5:8, blir oversatt til ordet ”moat” eller ”vollgrav” på norsk. Warrens sjakt er det ordet som oftest brukes som referanse til dette ordet. Denne såkalte sjakten som David skal ha sendt sine menn opp gjennom for å erobre den jebusitiske by og å gjøre Jerusalem til hovedstad. ³

Ottosson mener at slike vannsystemer, ikke fantes i Palestina før jernalder II, rundt midten av 9 århundre f.Kr. Ottosson mener at et slikt system ikke ville vært praktisk for bruk i den jebusitisk byen, så derfor mener han at man må finne en annen forklaring på ordet. Ottosson mener derfor at ordet refereres i større grad til en «vollgrav» enn en sjakt. Han mener at den jebusitisk byen ble angrepet av David på sitt svakeste punkt. Den svakeste siden av byen, lå på den nordlige siden, og at det eksisterte en vollgrav er svært sannsynlig.

Han mener at den mest sannsynlige måten de har inntatt byen på, ville derfor være å fylle opp denne vollgraven med en rampe og angripe muren på den måten. Ottosson konkluderer med at ordet צִנּוֹר bare kan bety denne vollgraven.

Ottossons kronologiske argument avhenger av hvordan han daterer teksten. Han hevder at tradisjonen er pre- deuteronomisk. Hvis vi aksepterer dette, kan teksten fortsatt ha blitt produsert under jernalder II f.Kr. Det er ikke uvanlig at bibelske forfattere la til anakronistiske detaljer til en gammel tekst. ⁴

¹ Ordet «tzinnor» blir oversatt med «vannbærersjakt» i den Norske Bibel

² I sin drøfting av «tzinnor» i 2 Sam 5,8, viser Oredsson (s 151ff) til Magnus Ottossons studier fra 1979 og 1989.

³ Oredsson, Dag 2000, s.151

⁴ Definerings av Anakronisme. «Feil i datering av begivenheter, særlig ved at man innfører yngre detaljer i skildring av eldre tider (<http://snl.no/anakronisme>) 14.12.14

Ottossons andre argument er mer overbevisende. Oredsson har aldri blitt fortrolig med tanken om at den jebusitiske byen ble erobret gjennom en sjakt. Selv om moderne ekspedisjoner har bevist at det går å klatre opp sjakten, er det lite troverdig at en så stor krigfører som David ville ta så stor risiko som å føre sine menn opp en vannsjakt. Det ville vært lett å drepe en og en av dem når de gikk opp, eller ved å kaste store steiner ned sjakten. Oredsson er mer fortrolig med Ottosson sin teori om beleiringen av byen via en vollgrav ⁵

Selv om han argumenter godt for seg, har Ottosson to svakheter i sin forklaring. Det første er at han kommer med en overfladisk diskusjon av hvordan vi skal forstå ordet צנור som er brukt i Salme 42,8. I en fotnote sier han selv at han foretrekker ordet kanaler eller vannfall, siden dette ordet passer til det palestinske landskapet. Videre sier han at ordet vannfall passer inn i sin kontekst på en perfekt måte.

Hans andre svakhet er at han ikke presenterer en filologisk studie av ordet. Diskusjoner rundt ordet har pågått over lengre tid.⁶

Også eldre versjoner er avvikende når det kommer til forståelsen av ordet צנור. Tolkere og filologer kan deles inn i to grupper, de som foretrekker vannrør og de som ser på det som et våpen. Oredsson mener vi må se på hele verset for å kunne komme med en løsning. Spørsmålet er hvordan vi forholder oss til verbet צנר, men vi må også se på preposisjonen foran. Da får dette meningen «berøre» eller «slå». Dette får problemer når man skal oversette det. Oredsson kommer med flere teorier fra flere kritikere. Kleven⁷ mener ordet må referere til noe som kan lede vann. Dette kan være hva som helst, men Warrens sjakt ledet ikke vann. Ottosson mener at det ikke kan referere til tunnelen som ledet vannet fra Gihon og til sjakten fordi de ville ha brukt et annet ord om det. Oredsson mener at ordet må ha noe å gjøre med drepingen av Jebuittene. Oredsson nevner også at andre har presentert mulige løsninger. Wellhausen⁸ mener ordet kan bety hals. At dette ville referer til drapshendelsen. McCarter⁹ forstår ordet på lik måte og mener at det passer til resten av verset.¹⁰

⁵ Oredsson, Dag 2000, s.152

⁶ Oredsson, Dag 2000, s 152

⁷ Oredsson viser til Terence Klevens studier fra 1994

⁸ Oredsson viser til Julius Wellhausens studier fra 1871

⁹ Oredsson viser til Kyle. P. McCarters studier fra 1984

¹⁰ Oredsson Dag 2000, s 153

Forståelsen av ordet er i tråd med måten ordet er brukt i Salmene 42,8. Oredsson mener at den mest sannsynlige oversette av ordet, blir «vollgrav» Og at ordet צִנּוֹר kan man blant finne hos Dan 9,25¹¹

1.2.2 Davids beleiring av Jerusalem og Warrens sjakt

Både 2. Sam og 1. Krøn. bruker ordet forskjellig. I 1 Krøn bruker de ordet «gikk opp» mens ordet «tzinnor» nevnes i 2 Sam. Ronny Reich¹² sitt synspunkt er at 1 Krøn beskriver en vanskelig situasjon, som involver militær taktikk. David ber sine menn storme bymuren. David lover en fin pris til den som setter et eksempel, risikerer sitt liv og stormer byen. Det var Joab som klarte det og han klarte å komme seg opp på muren. Det har blitt skrevet en rekke tekster om en mulig forståelse av det hebraiske ordet «tzinnor» som også har blitt oversatt til «vannsjakt». ¹³

Som nevnt tidligere, den nye forståelsen av Warrens sjaktsystemer viser at sjakten selv, som kan være en naturlig hulrom i fjellet, ikke ble oppdaget før mellom bronsealder II f.kr, og ikke var tilgjengelig, så det kan ikke være den bibelske vannsjakten mener Reich i sin bok. Hvis ordet «tzinnor» indikerer noe underjordisk, hugget eller naturlig, horisontalt eller vertikalt, så kan man tro at Warrens sjaktsystem (uten selve sjakten), med det steinhugde bassenget (som vi skal komme tilbake til under Reich sin fase), eller deler av det, spilte en viss rolle i «erobringen», hvis det skjedde slik det er beskrevet. Den bibelske fortellingen bryr seg ikke om å fortelle hvorfor David valgte Jerusalem som hovedstad og ”bosted” for guden av Israel. Dette er ikke et arkeologisk spørsmål, men heller et til de som driver med hermeneutisk arbeid. Teorien i den moderne tid er at David valgte en nøytral plass som alle stammene kunne identifisere seg med. ¹⁴

1.3 Metode og litteratur

Jeg skriver innenfor GT- faget, jeg skal skrive oppgaven ut fra et arkeologisk og historisk perspektiv. Jeg har funnet litteratur både på nett og i bøker. Noen bøker har det vært en utfordring å få skaffet fordi de ikke finnes i Norge og heller ikke kan skaffes hit. Jeg har valgt litteratur blant annet fra Ronny Reich, Charles Warren, og Yigal Shiloh. Jeg har lagt vekt på deres eget arbeid, men også andres oppfatninger av dem og deres arbeid.

¹¹Oredsson, Dag 2000, s 154

¹² Ronny Reich er en av arkeologene jeg skal ta for meg i en senere fase

¹³ Reich, Ronny 2011, s.295

¹⁴ Reich, Ronny 2011, s 296

Jeg ser at omfanget på oppgaven kan bli enorm, derfor har jeg valgt å begrense meg til vannsystemene i Davidsbyen og Warrens sjakt selv om det kunne blitt sagt masse om utgravningene i de forskjellige områdene som er gjort i Davids-byen opp gjennom tidene. Ronny Reich deler opp utgravningene sine i områder. Jeg har ikke kunnet beskrive alle funnene. Men er klar over at han har funnet mer enn hva jeg beskriver i denne avhandling.

2.1 Historisk bakgrunn

Jerusalem er gjennomsyret med årtusener av historie. I år 1000 f.kr gjorde David byen til sin hovedstad, men historien til Jerusalem begynte lenge før beleiringen av David for 3000 år siden. Gjennom århundrer har Jerusalem vært et sted for tilbedelse, samfunnsliv og kulturelle utviklinger. Davidsbyen var det bibelske Jerusalem. Det skal ha eksistert en bosetning der helt fra bronsealderen, så tidlig som 18 århundre.f.kr og man har funnet arkeologiske funn knyttet til denne perioden. I gammel tid ble Davids byen, Jerusalem, lokalisert på en smal høyde, sør for dagens gamleby. Under mellom bronsealderen, ble en massiv mur bygget rundt hele byen. Jerusalem er nevnt som en jebusitisk by da ammonittene og jebuittene var en del av den kanaaneiske bosetning.¹⁵

Gjennom nesten et og et halvt århundre, har gamle Jerusalem vært i fokus for arkeologiske undersøkelser og historiske studier. Det har foregått både store og mindre utgravninger i byen, undersøkt av flere arkeologer, fra flere forskjellige land. De har vært med på å belyse et rikt utvalg av rester fra over 6000 års historie fra byen. De bevisene vi har i dag for blant annet Jerusalems topografi, fra eldre tid er offentlige og religiøse bygninger, forsvarsanlegg, private boliger og vannsystemer for å nevne noe.¹⁶

Davids byen er det største arkeologiske området i Jerusalem og det er over 500 000 besøkende hvert år.¹⁷

2.2 Kronologisk skisse over Midtøstens historie

¹⁸(Forhistorisk tid)

Steinalder

Før 14 000.f.kr

¹⁵ American-Israeli Cooperative Enterprise (2008), «*Jerusalem-The City of David*» ([Http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Archaeology/jerdavid.html](http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Archaeology/jerdavid.html)) 14.12.2013

¹⁶ Geva, Hillel «*Twenty five Years of Excavations in Jerusalem, 1967-1992: Achievements and Evaluation*», s 1 Artikkel i «*Ancient Jerusalem Revealed*» 2000

¹⁷ American-Israeli Cooperative Enterprise(2013) «*City of David*» (http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/geo/David.html)14.12.2013

¹⁸ Miller, Maxwell J., Hayes, John H. 1986, s 26-27

Eldre steinalder	14000-8000.f.kr
Neolistiskperiode	8000-4000.f.kr
Kaleolitiskperiode	4000-3200.f.kr
Tidlig bronsealder	3200-2000.f.kr
	TB I 3200-3000.f.kr
	TB II 3000-2800.f.kr
	TB III 2800-2400. f.Kr.
	TB IV 2400-2000.f.kr
Mellom bronsealder	2000-1550.f.kr
	MB I 2000-1800.f.kr
	MB II 1800 – 1650.f.kr
	MB III 1650 – 1550.f.kr
Sen bronsealder	1550-1200.f.kr
	SB I 1550-1400.f.kr
	SB II 1400-1200.f.kr
	1200-332.f.kr
Jernalder	Jern I 1200 -900.f.kr
	Jern II 900-600.f.kr
	Persiskperiode 600-332.f.kr
Hellenistiskperiode	332-63.f.kr
Romerskperiode	63.f.k -324.e.kr
Bysantinskperiode	324-640.e.kr
(Middelalderen)	
Tidlig Islamskperiode	640-1099.e.kr
Krusaderperioden	1099 – 1260.e.kr
Mammelukkperioden	1260 -1517. e.kr

2.3 Hvorfor ligger den originale Davidsbyen der den gjør?

Det første man legger merke til er Gihonkilden, som er den største faktoren til hvorfor man kan si at det var en pre-israelitisk by som skal ha ligget der den gjør. Den andre faktoren som spiller en vesentlig rolle, er geografien. Jerusalem ligger på en smal kam i den sentrale delen av landet. Der passerte det trafikk fra nord til sør, både kommersielt og militært i tidlige tider. To av disse åssidene har spesielle fordeler. Disse er Sionfjellet og Opel. Fjellene er omringet av dype daler på tre av sidene, noe som gjør de defensive. Det er bare på den nordligste siden det ikke er daler. Det at åssidene ligger omringet av dype daler, kan være med å gjøre stedene til en fin boplass.²⁰

Den vestlige side med Sion hadde flere fordeler enn den østlige side med Opel. Sion er mye større og bredere og var flatere med få hellinger. Dette gjorde det lettere å bygge og det ville vært mest trolig at byen ble lagt til dette stedet. Mange forskere har helt til slutten av 1900-tallet, datert byen til 3000 f.Kr. De tidligere forskerne som mente byen kunne ha ligget på den østlige side Opel, ble møtt med hån. Hvorfor skulle grunnleggere av Davidsbyen, velge den minst attraktive plassen? Senere har det kommet frem at det er den østlige side som er mest sannsynlig sted for å legge en by. Den originale byen skal ha ligget på den østlige topp kalt Opel. Og det er på den østlige side man finner Gihonkilden.²¹ Gjennom avhandlingen skal jeg belyse dette temaet og se hva de forskjellige arkeologene kommer frem til.

¹⁹ Jeg har valgt å skrive f.kr og e.kr og ikke f.v.t. Syntes denne betegnelsen passer best i en slik oppgave

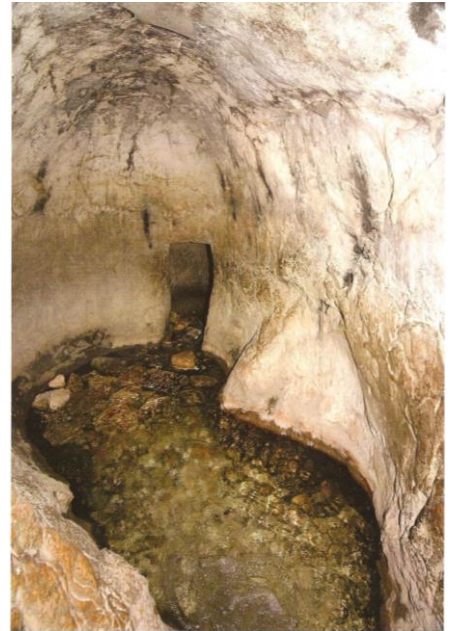
²⁰ Shanks, Hershel 1973, s 15

²¹ Shanks, Hershel 1973, s 18

Kapittel 3 vannsystemer

3.1 Gihonkilden

Davidsbyen ble bygget på hard kalkstein. Gihonkilden, den eneste vannkilden i byen, fremkommer i Kidrondalen, øst for byen og er nevnt mange ganger i Bibelen. Det hebraiske navnet for kilden er ”å strømme frem” (to gush forth”) Ordet reflekterer strømmingen i kilden som ikke er jevn, men periodevis, og som varierer med årstiden på året og nedbør i løpet av året. Det gjør den fortsatt i dag. I eldre tid ble Gihonkilden kalt Virgins fontene.²² Tilgang til vann er svært viktig for jebuittene siden de ikke har noen sisternen, de var avhengig av tilgangen til rent vann.²³

Gihonkilden

Det er nevnt tre kilder i Bibelen. En- Rogel, En- Shemesh og En ha –Tanin.

Reich tror at Gihon var det tekniske navnet for det kanaaneiske vannsystem, med en øvre del nær kilden, og en lavere del i den det sørlige område av byen. Reich tror kilden hadde et annet navn i de tidligere periodene.²⁴

Det ble tidligere antatt at tre vannsystemer fikk vann fra Gihonkilden og at de er de mest avanserte vannsystemene. Disse tre vannsystemene er: (Vi skal senere i avhandlingen se at Reich oppdager andre systemer, som gjør betydningen av disse til noe helt annet)

3.2 Siloam kanalen

Denne kanalen fremgår fra Gihonkilden. Den strekker seg 400 meter sørover langs den østre skråning av Davids by, rundt byens sørlige ende, og ender i et reservoar i Tyropoeondalen. Kanalen på nordre side er 2.75 meter dyp og er dekket med store steiner. Det finnes bibeltekster som referer til Siloamkanalen. Noen identifiserer Siloamkanalen med Siloas vann i Jesaja 8,6. Den skal ha blitt blokkert etter at Hiskias tunnel ble tatt i bruk, noe som refereres til i 2 Krøn 32:4.²⁵

²² Reich, Ronny 2011, s 28

²³ Geva, Hillel (2013) «*Jerusalem-water system of biblical times*»
<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Archaeology/jerwater.html> 14.12.13

²⁴ Reich, Ronny 2011 s, 301

²⁵ Geva, Hillel (2013) «*Jerusalem-water system of biblical times*»
<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Archaeology/jerwater.html> 14.12.13

3.3Warrens sjakt

Denne sjakten ble oppdaget i 1867 av en britisk oppdager og oppkalt etter han. Systemet er et underjordisk system. De fleste lærde mente at sjakten var menneskeskapt, men i 1980 foreslo Yigal Shiloh at deler av sjakten var blitt til av erosjon og at de som planla vannsystemet tok fordel av dette. ²⁶Den vanligste teorien rundt Warrens sjakt var at bunnen av sjakten ender i en vannfylt kanal som ledet til Gihonkilden. De fant vann ved å sende en bøtte ned sjakten og heise den opp igjen, som i en brønn.²⁷

3.4Hiskias tunnel:

Hiskias tunnel er den mest imponerende av alle vannsystemene. Tunnelen er 533 meter lang og er 325 meter i avstand fra Gihonkilden. Den vanligste teorien er at tunnelen ble laget under kong Hiskias tid rundt 8. århundre f.Kr. 2. kong 20,20 referer til hvordan denne tunnelen ble bygget og hvordan vannet ble ført inn i Davidsbyen.

Man har også funnet en inskripsjon inne i Hiskias tunnel, hvor det fortelles om hvor arbeiderne av tunnelen møttes. Mange har satt spørsmålstegn ved tunnelen, det må ha vært en grunn for lengden av tunnelen og ruten som er laget. ²⁸

Reich lager en ny forklaring på tunnelen som går under betegnelsen Siloamtunnelen under hans fase.

Edvard Robinson en stor oppdager fra det 20 århundre, var den første mann til å gå tunnelen i moderne tid og observerte det han så. Arkeologiske utgravninger hadde enda ikke blitt oppfunnet. Han klarte ikke komme med datering eller betydningen av denne tunnelen. En hel generasjon ville passere før arkeologer puttet spadene sine i jorda i forsøk om å oppdage dens hemmelighet.²⁹

Kapitel 4

Fase 1 Charles Warren

4.1 I 1865 blir en britisk offiser med navn Charles Warren sendt av Palestine Exploration found for å gjøre utgravninger i landet Israel og i Jerusalem. Warren var andre løytnant i

²⁶ Geva, Hillel (2013) «*Jerusalem-water system of biblical times*»
<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Archaeology/jerwater.html> 14.12.13

²⁷ Shanks, Hershel 1973, s 29

²⁸ Geva, Hillel (2013) «*Jerusalem-water system of biblical times*»
<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Archaeology/jerwater.html> 14.12.13

²⁹ Reich, Ronny 2011, s 16

Royal Engineers korpset og var utdannet ingeniør. Warren var også en av grunnleggerne av Palestine Exploration found og et medlem av sin komité fra 1871 og frem til sin død.

I 1864 hadde staten Israel gått ut med at det fantes store mengder søppel og forurensing i Israel. Spesielt vannet hadde fått dårligere kvalitet. Dette er grunnen til at Royal Engineers korpset blir sendt dit for å undersøke dette.³⁰

Warren begynte utgravninger sør for tempelhøyden og avdekket en massiv festning, noe som ledet han til å søke videre ved foten av tempelhøyden. Dette er i dag kjent som Davidsbyen. I oktober 1867 begynte Warren en utgravning i Gihonkilden, og da begynte en undersøkelse av de underjordiske tunellene som omringet vannkilden. Det var her Warren oppdaget den vertikale sjakten som senere ble oppkalt etter han, som ledet til en tunnel, som var koblet til Gihonkilden.³¹

Ved hjelp fra Warren sin egen bok, skal jeg ta for meg hvordan dette foregikk.

4.2 Ankomst til Jerusalem

15. februar 1867 ankom dampbåten, der Charles Warren er med. Mannskapet består av Korporal Philips, en fotograf, korporal Birtles og lederen for ekspedisjonen som var Korporal Hancock.³²

Når de ankommer Jerusalem, møter de først den britiske konsul. Sammen drar de opp til guvernøren i Jerusalem, Izzat Pacha. Han tillater at Warren kan begynne å gjøre utgravninger.³³

De starter utgravningen så snart de får tillatelse, men etter fire dager, blir de stoppet fordi de gravde for nært murene, de var redd den ville falle sammen.³⁴ Videre er det Nazif Pacha som tar over etter Izzat som guvernør, men han stoppet opp arbeidet. De møter en del motstand hos Pacha, og det stopper opp deres arbeid og selv om de får fortsette tar dette mye av deres tid³⁵

³⁰ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s,1 ([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.13

³¹ The City of David and Ir David Foundation «Charles Warren»

<http://www.cityof david.org.il/en/archeology/archeologists/charles-warren> 14.12.13

³² Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s,26 ([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.13

³³ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s,27([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.13

³⁴ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s,28 ([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.13

4.3 Redskaper brukt under utgravningen

Oppdraget var svært vanskelig da en mengde jord og murverk kunne falle i hodene deres under utgravningene. Men det som ledet dem var at ingen før hadde gjort utgravninger der, og at de forventet noe stort. Arbeidet var utrolig farlig. Det var de første 15 mnd. som var av størst risiko, da Sersjant Birtles og Warren var alene.³⁶

Arbeidet kunne ikke stoppe opp, da de aldri viste når Pacha ville stoppe dem.

Warren spurte Birtles om han ville komme med han. De hadde kjent hverandre siden de begge begynte i militære, så Birtles gjorde alt for Warren og ble med han til Jerusalem.³⁷

I starten av en utgravning, fant de god jord de første 4 fot. Og her forteller de hvordan de kuttet seg gjennom, først ved å skjære bort den ene enden og deretter den andre siden, slik at de ble koblet sammen.³⁸

Under steiner som de fant under utgravningene i Jerusalem, ble det funnet rik jord, potteskår og rester fra gamle lamper. Dette er de eldste lampene som er funnet.³⁹

Verktøyet de brukte bestod av en krafse og kurv. Geolog hammer, avskallingshammer, og meisel. Når det kom til de større redskapene brukte de gruvevogner på innsiden til å forflytte jorden, og på utsiden brukte de trillebårer. Krutt kunne de ikke bruke grunnet de var for nære byggingene rundt, så dette ble brukt kun i de tilfellene der de måtte få vekk store steiner, og ikke kunne hakke de sund med hammer.⁴⁰

4.4 Vannsystemene i Jerusalem

Warren tar for seg vannsystemene i Jerusalem og forklarer detaljert hvordan de foretok målinger og utgravningene av kanaler, korridorer og sjakter via brev. Jeg skal ta for meg de brevene som forteller om vannsystemet.

³⁵ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s.33([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.13

³⁶ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s.42 ([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.1

³⁷ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s.43([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.1

³⁸ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s.46([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.1

³⁹ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s.44([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.1

⁴⁰ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s.50([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.1

4.4.1 Brev 2. september 1867:

Det gjøres nå en viktig oppdagelse. Et eldgammelt akvedukt (kanal II) i sørvest hjørnet av Cænaculum og 50 fot nord for dagens akvedukt. Akveduktene var tre i antall, og alle gikk forskjellige veier fra Salomos basseng. Warren mener det ikke er tvil om at dette kan være Salomos originale basseng. Formen er rund med mange deler som både kunne være vide og smale. Akvedukten er tydelig fra gammel tid. Gibsen er godt bevart. De graver ut jord fra en kuttet stein sjakt og ved 16 fot var det en kanal som går fra vest til nordøst ⁴¹

Noen av stedene måtte de krabbe, og gå sidelengs.

Til nord fulgte de kanalen for 250 fot til de stoppes av en sjakt fylt med jord. De går 200 fot til vest før de ble stoppet på samme måte. Denne kanalen er en eldgammel konstruksjon, mener Warren.⁴²

Videre nevner han at da Hiskia ventet angrep av Assyrerkongen, derfor ble fontenene på utsiden av byen stoppet og vannet ble bring på innsiden. Warren refererte også til Bibelen, 2. Krøn. Hiskia stopper vannet som renner inn i byen.

Videre finner de en kanal som var kuttet i stein som ledet vest til den som var under Opel, så en sjakt ned til denne kanalen. På toppen ble det funnet en jernring som man trolig kunne feste repet til når de skulle heise ned bøtter for å hente opp vann. Fra denne sjakten går det en korridor og trapper som leder opp til en utgang som er på Opel, altså innenfor bymuren.

Warren forklarer at det var brukt i en periode, ble det regnet som utilstrekkelig siden bunnen av sjakten var for liten, og korridoren begrenset antallet av mennesker der nede. Derfor ble det kuttet en kanal som skulle føre vannet inn til Hiskias basseng.⁴³

4.4.2 Brev 12. desember 1867

Veien fra Virgins fontene til Siloam er nå blitt undersøkt. De startet fra Siloam for å få et så klargjort område som mulig. Det er ikke gjort utgravninger her før Warren gjør det. Korporal Birtles gikk først og målte, mens de andre gikk etter med kompass og feltbok, så skrev de ned

⁴¹ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s.182([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.1

⁴² Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s.183([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.1

⁴³ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s.186([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.1

sine oppdagelser. Her ble det funnet en sjakt som ledet opp til sjakten ved Opel. Den kan ha blitt brukt av de som bodde over. Denne sjakten er 600 fot lang, 2 fot 6 høy og den var så sterk at den tålte menneskers vekt. Denne sjakten har trolig hatt funksjon til å flytte avfall og blod fra tempelet. Oppdagelsen av denne sjakten skapte stor interesse for kanalene i Jerusalem.⁴⁴

4.4.3 Brev 28. oktober 1867 Sjakten blir funnet

24. oktober 1867, gikk de inn i en passasje. Det var lite vann den dagen så de slapp å bli våte. Etter å ha passert bassenget, krabbet de 50 fot og møtte på en ny passasje. Den var 17 fot lang som åpnet til en sjakt. Bunnen av sjakten var 3 fot og fylt av vann fra Virgins fontene. Lengden var 6-fot og 4 fot bred.⁴⁵ For å stabilisere sjakten, brukte de lekter og planker som de reiste opp langs hele innsiden. Men dette ville ikke holde hvis det skulle forkomme ras med mengder med jordmasse.⁴⁶

Warren lager plataer i sjakten. Seks fot over plata nr 3, åpner sjakten seg til vest i en stor grotte.⁴⁷

Det blir også her beskrevet hvordan de klarte å komme seg gjennom å opp av sjakten. Warren forteller at de brukte tau hengende rundt magen når de vandret gjennom sjakten.

Det blir funnet gjenstander i sjakten. Dette var 3 glasslamper. De fant også hauger av kull, noe som kunne tyde på at det ble laget mat der nede. De fant også en krukke vann og en overhengende ring som trolig var til å henge et rep for å heise opp vann.⁴⁸

De finner flere krukker. Warren mener at alle disse gangene, kanalene, og sjaktene er kuttet i solid fjell som er en hard stein kalt «messeh» bortsett fra nær toppen av sjakten, der er steinen myk og forfalt.⁴⁹

⁴⁴ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s.189([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.13

⁴⁵ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s.191([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.13

⁴⁶ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s 47.([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.13

⁴⁷ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s 192.([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.13

⁴⁸ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s 193.([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.13

⁴⁹ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s 196.([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.13

4.5 Hvordan fungerte vannsystemet ifølge Warren

De fant en kanal som var kuttet i stein, som ledet vest til den var under Opel, så en sjakt som gikk ned til kanalene, med plass nederst i bunnen av sjakten der det lå vann. På toppen var det en jernring til tauet så de kunne hale opp vannet fra bunnen av sjakten. Fra sjakten er det videre en korridor kuttet i stein og en trapp som leder opp mot utgangen som er ved Opel. Dette systemet var innenfor bymurene.⁵⁰

4.6 Hvor ligger Davidsbyen

Videre forklarer Warren hvordan vannet fra Birket Mamilla vises etter å ha passert sitadellet, etter å ha strømmet slik det gjør i dag inn i bassenget kalt Hiskias basseng. Warren har et inntrykk at dette bassenget var Gihon. Der Solomon bli utnevnt til konge. Etter dette ble det bygget en mur utenfor Davidsbyen, som viser at det nedre Gihon blir lokalisert innenfor byen. Videre sier han at det har blitt foreslått av noen at Siloambassenget, er den nedre Gihon.⁵¹

Reich fremstiller Warren som en nysgjerrig og eventyrlysten mann med stor interesse for det Hellige land. Han arbeidet ikke bare med tempelhøyden som var hans egentlige oppdrag, men også rundt Gihonkilden til den sørlige delen av byen.⁵²

Warrens arbeid under denne delen, fikk stor betydning. Det første var at han forsøkte å krabbe gjennom Siloam tunnelen, noe som ikke var lett siden tunnelen i de dager var blokkert av jord og stein som hadde ligget der i århundrer. Warren andre aktivitet begynte også ved vannkilden der han fant Warrens sjakt.⁵³

4.7 Hva finner Warren?

I følge Warrens forklaring, ville innbyggerne heise ned krukker gjennom sjakten for å hente vann fra den eneste vannkilden de hadde i byen. Han linket denne sjakten med 2 Sam 5:8 og historien om Davids beleiring av byen Jerusalem. Når kan man datere denne sjakten til? Noe Warren ikke har konkret svar på. De diskuterte ikke om det Bibelen sa var sant. Som var vanlig på den tiden dette fant sted. Vi kan tydelig se at Warren mener at denne sjakten ble brukt til å hente vann. Dette satte han ikke spørsmålsteget ved. Vi kan se at oppdagelsene han

⁵⁰ Reich, Ronny 2011, s 22

⁵¹ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s.185([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.13

⁵² Reich, Ronny 2011, s 17

⁵³ Reich, Ronny 2011, s 20

gjør henger sammen med bibeltekster som han referer ofte til. Han mener også at alt var innenfor bymuren.

Selv om Warren utførte sitt arbeid på den sørøstlige del av Jerusalem, mente han at dette ikke var området der Jerusalem begynte. Kristne turister på begynnelsen av det 1900- århundre e.kr som ankom det hellige land, med Bibelen under armene, ble fortalt av de første lærde at plassen for den bibelske byen var lokalisert på den vestlige side av byen. Noe vi også ser at Warren selv antyder.⁵⁴

Kapittel 5 Fra Warren til Parker

Her kommer et kort mellomkapittel som tar for seg arkeologene i perioden fra Warren til Parker.

5.1 Charles Clermont-Ganneau

Charles Clermont- Ganneau arbeidet som oversetter for det franske konsulat. Hans talent innenfor språk gjorde at også britene ønsket å ansette han. Hans største oppdagelse var to inskripsjoner på hebraisk funnet i en gammel grav i den arabiske landsbyen i 1870.

Han kuttet ut denne inskripsjonen og sendte den til det britiske museum.⁵⁵

Han klarte ikke å komme med en oversettelse av dette, men kunne med stor sikkerhet si at dette dreide seg om et begravelenesmonument på gammel hebraisk fra Jernalder II. Dette funnet hadde stor betydning, siden det senere har blitt funnet mange slike graver, men ikke noen inskripsjoner. Også hans ideer har hatt stor innflytelse på andre arkeologer. Han mente også at en stor sving oppdaget i Siloamkanalen, kunne være et resultat av at de som bygde tunnelen forsøkte å unngå ulike hulrom i fjellet. Han mente at disse hulrommene kunne være gravene til kongene av Juda. Slik det også er nevnt i 1 Kong 2:10. Graven skal ligge i Davidsbyen. Denne ideen skal vi komme tilbake til når vi tar for oss Bliss og Dickie. De likte denne iden og ville gjøre et forsøk på å finne graven.⁵⁶

5.2 Conrad Schick

I 1880 fant noen gutter noen merker på fjellveggen nær den sørlige delen av Hiskiatunnelen. Dette fortalte de videre til sin lærer Conrad Schick, som selv ønsket å undersøke dette. Han

⁵⁴ Wilson.R.E.og Warren, R.E «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s.185([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.13

⁵⁵ Reich, Ronny 2011, s25

⁵⁶ Reich, Ronny 2011, s26

var opprinnelig en tysk urmaker og møbelsnekker, men reiste som misjonær til Jerusalem i 1846 og ble der i mer enn 50 år.

Schick dokumenterte og rapporterte alle oppdagelser tilbake til German Palestine Exploration society, men sendte det også til PEF. (Palestine Exploration found) Han var interessert i byens gamle rester og fulgte nøye med under hver utgravning som ble foretatt i byen.

Inskripsjonen han fant, bestod av 8-10 linjer og oversettelsene av dette kan vise til hvordan mennene som gravde tunnelen møtte hverandre på midten av tunnelen ved å høre de andres stemme og rop.⁵⁷

Oppdagelsen av inskripsjonen koblet disse to gamle restene. Den stein kuttete tunnel og inskripsjonene som ble funnet på dens vegg. Når det kommer til dateringen av denne inskripsjonene, har den blitt knyttet til 2 Kong 20,20 og 2 Krøn 32,3-4, 30. Den bibelske historien om kong Hiskia og hans forberedelser på et angrep fra den Assyriske kongen. Dette førte til en sikker datering på 701f.kr. Når det kom til hevingen av tunnelen som ble sett på som et vannsystem som ble kuttet på samme tid som en del av forberedelsene til et angrep av Assyrer kongen, ble datert til det slutten av det 8 århundre. Inskripsjonene er tydelig nedskrevet for å vise at kanalen var vellykket, ble også datert til slutten av 8 århundre f.Kr. Senere inskripsjoner ble sammenlignet med Siloam inskripsjonene, for å se om inskripsjonen var identisk, tilnærmet lik eller bare noen likheter. Slik at de kunne finne en datering. Og både Siloam inskripsjonen som senere fikk det navnet og angrepet på Hiskia kan dateres til samme tid, 8 århundre f.Kr. ⁵⁸

I 1886 startet han utgravningen av en rekke sjakter etter PEFs ønsker. Og her finner han den antatte kanal II. (Dette var akvedukten som Warren fant under sin utgravning) Den fikk dette navnet fordi den var knyttet til Hiskiatunnelen som ble kalt kanal 1, går enda under det navnet. ⁵⁹

Sommeren 1901 blir Schick innhentet for å se på vannet som ikke lengre steg og ikke fløt gjennom tunnelene. De trodde at vannet gikk til en annen kløft. Gjennom å undersøke sjakter, mente han at de ville finne ut av dette oppståtte problemet. Men kanalen som de oppdaget var

⁵⁷ Reich, Ronny 2011, s 29

⁵⁸ Reich, Ronny 2011, s 31

⁵⁹ Reich, Ronny 2011, s 42

helt annerledes en kanal II, som han tidligere hadde oppdaget. Denne kanalen kalles i dag kanal 1. Denne kanalen hadde allerede blitt undersøkt og beskrevet av Masterman og Hornstein. Denne kanalen var grunnen til at vannet ikke fløt inn i tunnelen, men i stedet fløt ut ved Gihon til Kidron. De forseglet dette med en stor stein slik at vannet igjen fløt gjennom kanalen. Slik de skulle. Schick bestemte at kanal II pre- daterte Hiskiastunnel. Når det kommer til Warrens sjakt, er han usikker og uklar på når systemet ble hugget og dens forhold til kanal II og Hiskiastunnelen.⁶⁰ Lærde har oversett noe viktig som Schick fant. Bliss lokaliserte bymuren vest for toppen av skråningen, dette var galt mente Schick siden han plasserte hele systemet på utsiden av byen. Han mente at bymuren ville bli oppdaget nede i skråningen. Noe vi senere skal se at stemte.⁶¹ Under arbeidet med å klargjøre den sørlige side av tunnelen og Siloambassenget, fulgte han linjen sørover mot Kidrondalen, som førte til at han oppdaget et mindre basseng, øst for Siloambassenget. Hermann Guthe overtar etter hvert hans arbeid.⁶²

5.3 Herman Guthe

I Tyskland ble folk etter hvert misfornøyde med Conrad Schick sitt arbeid i Jerusalem og som involverte dokumentasjon av Siloaminskripsjonene. Derfor blir Herman Guthe sendt til Jerusalem. Mars 1881 ankommer han Jerusalem og han fortsetter der Schick hadde sluttet.⁶³ Han skulle utforske den sørøstlige høyde, der allerede tre sensasjonelle oppdagelser var blitt publisert. Tunnelen, Siloam inskripsjonen og Warren sjaktsystem. Han hadde fått to oppgaver mens han var i Jerusalem. Det ene var å studere og dokumentere inskripsjonen, det andre var å finne bymuren som krysset Typopoeondalen.

Når det kommer til inskripsjonen, klarte Guthe å lage en kopi av denne. Ved bruk av kjemikalier. Han rensket de tunge kalkavleiringene som hadde bygget seg opp over tid.⁶⁴

Guthe begynner på sitt andre formål, utgravningene på den sørøstlige høyde. Hans utgravning bør deles i to. Utgravningene ved Siloambassenget og de som ble gjort på høyden. Men jeg velger bare å gjengi hans arbeid ved Siloambassenget. Utgravningene ved bassenget var en direkte fortsettelse av Schicks arbeid. Han oppdaget ruten til kanalen som vannet strømmet

⁶⁰ Reich, Ronny 2011, s 43

⁶¹ Reich, Ronny 2011, s 44

⁶² Reich, Ronny 2011, s 33

⁶³ Reich, Ronny 2011, s 33

⁶⁴ Reich, Ronny 2011, s 34

gjennom fra Siloambassenget til Kidron. Denne planen ble videre brukt av Reich og Shukron når de starter sine utgravninger der.⁶⁵

5.4 E. Masterman / C.A Hornstein-kanal 1

Kanal 1 ble undersøkt og beskrevet av Masterman og Hornstein. Masterman var lege og Hornstein en Jerusalemsfotograf. Og de gikk gjennom kanal 1. De har beskrevet inngangen og høyden og at de måtte krabbe gjennom på magen. De gjorde nøye studier av denne kanalen, som var 53,6 meter lang. Deler var dekket av flate takplater. De mente at dette partiet kunne vært det nordlige segment av kanal II som Schick hadde funnet tidligere. De poengterte en del forskjeller mellom det Schick mente og hva de fant ut om tunnelene gjennom sine egne undersøkelser.⁶⁶

5.5 Frederick Jones Bliss / Archibald Dickie

30 år etter Warrens arbeid i Jerusalem, sender PEF, Frederick Jones Bliss, en amerikaner fra en distingvert familie. Bliss var den mest dyktige arkeologen som PEF kunne sende. Bliss ankommer Jerusalem i 1893 og i 1894 får han tillatelse til å starte sitt arbeid. Han bad senere om å få en dyktig assistent til sitt arbeid. Han hadde ønsket om en lokal britisk assistent. I stedet ble Archibald Dickie en skotsk arkitekt sendt som assistent.

Målet for denne utgravningen var å kunne lokalisere den sørlige muren av Jerusalem, på den sørlige side av Sionfjellet.

De brukte mange av de samme metodene som Charles Warren brukte under sin tid. Vi kan se at hans metoder kom til nytte også på et senere tidspunkt. Målet for utgravningene, var å undersøke Clermont teori om at graven til David slik det var nevnt Bibelen, kunne bli lokalisert i den sørlige delen. Kjent som Opel.⁶⁷

For å nevne noen av deres viktigste oppdagelsene: Bliss og Dickie avdekket partier av en mur på vest siden og øst for fjellet til Typopoeondalen og derfra til Davidsbyen. De gravde en serie av 9 vertikale sjakter i en rett linje. Målet ved dette var å finne den opprinnelige dybde og lage en profil av dalen, som generasjoner hadde blitt fylt med ruiner og stein⁶⁸

⁶⁵ Reich, Ronny 2011, s 38

⁶⁶ Reich, Ronny 2011, s 44

⁶⁷ Reich, Ronny 2011, s 45

⁶⁸ Reich, Ronny 2011, s 47

En annen viktig oppdagelse, var at muren som krysser den sørlige enden av Tyropoeondalen på et punkt skjærer med Kidron. Muren ble brukt til demning av Tyropoeon. De oppdaget også syv støtter, laget av kledd stein som støttet murens sørøstlige fasade. Siden de utforsker den ytre side av muren, er en datering vanskelig.⁶⁹ Men at denne demnings muren kan dateres til Hellenistiskperiode, men en romersk eller bysantinsk datering, er også trolig.⁷⁰

Når det kommer til deres andre mål, fant de aldri noen grav etter David. Men de fant bare ulike tegn på en at noe var kuttet i stein og som kunne tyde på at det var boliger der fra andre tempelperiode.⁷¹

Kapittel 6

Fase 2

6.1 Montague B. Parker / Father Louis H. Vincent

I begynnelsen av det 20 århundre ønsket Valter Henrik Juvelius, en Finsk lærer og poet å reise til Jerusalem. Han var helt sikker på at det fantes en skatt fra Solomons tid noe han ved hjelp av de underjordiske tunneler ville finne. Han mente det var stedet hvor man kunne finne skatten fra Solomons tempel begravet, men også paktens ark. Han trodde at den gamle jødiske teksten hadde flere koder i tekstene, som ville avsløre hvor skatten ville befinne seg. Basert på dette, laget han et kart og skisser, som viste hvor den eksakte plassen for tempelskatten ville være. Han trodde at kanalene fra Gihonkilden til tempelhøyden ville lede han til skatten.⁷² Juvelius ønsket at Montague Parker, en ung britisk offiser skulle være med han til Jerusalem og lokalisere skatten. Parker ønsket å være med, han organiserte ekspedisjonen og reiste et fond.⁷³

De hadde ikke med seg noen kjent arkeolog, og funnene ble ikke registrert noen steder. Dette terget befolkningen i Jerusalem. Derfor spør de Vincent om hjelp for å få dokumentert funnene.⁷⁴

⁶⁹ Reich, Ronny 2011, s 54

⁷⁰ Reich, Ronny 2011, s 55

⁷¹ Reich, Ronny 2011, s 56

⁷² Israel Antiquities Authority «*The Hunt for the Temple's Treasures*»

(<http://www.archpark.org.il/excavations3.shtml>)14.12.13

⁷³ Reich, Ronny 2011 s, 56

Father Louis Hugues Vincent, fra Jerusalems «ecole biblique et archeologique franaaise» ble med under ekspedisjonen og dokumenterte funnene de kom over. Ikke bare fikk han tilgang til funnene, men han ble også fasinert over spesialutstyret og den tekniske bistanden. Dette var han ikke vant til fra sine tidligere arkeologiske ekspedisjoner. Selv om han ikke fikk være med å velge steder for utgravning, fulgte han etter og dokumenterte alt som murer, hugget stein og andre funn.⁷⁵

Han har skrevet mange utgravningsrapporter, som blant annet Reich og Shukron tok for seg under sine ekspedisjoner i Jerusalem. Siden hovedmålet for denne ekspedisjonene var å finne en skatt, var de mest interessert i tunneler, naturlige huler, og vannsystemer. Her beskrev Vincent blant annet tunnel IV som koblet vannet sammen med bunnen av Warrens sjakt, som var hugget fra innsiden og ut mot kilden. Her kan vi også se mange detaljerte presentasjoner av blant annet Warrens sjakt, Siloam tunnelen og kanal II. Selv om han skrev mange gode detaljerte rapporter, brukte nesten ingen av senere arkeologer hans verk, Reich stiller seg uforstående til dette⁷⁶

Reich mener at Parker/Vincents aller største prestasjoner er knyttet til deres arbeid med Siloamtunellen. De klargjorde hele tunellen for gjørme og stein. De beskriver den, slik som Warren selv beskrev den. Schick klart å fjerne gjørme fra den sørlige utgang av tunnel. Parker/Vincents største jobb var å klargjøre hele tunnelen. De fikk pumpet ut vannet fra tunnelen, noe ikke Warren hadde mulighet til. Drenering var til stor hjelp. Ikke bare klargjorde de tunnelen, men det gjorde det mulig for Vincent å kartlegge den, tegne et presist kart og et detaljert tverrsnitt.⁷⁷

Dette publiserte han i sin bok kort tid senere. Disse presise planene gitt av Vincent, hjelper andre arkeologer i dag. Parkerekspedisjonen fant også den oppkalte kanal II, som den ble kalt fra tidligere. De var ikke de som først fant tunellen. Conrad Schick, som nevnt tidligere, fant denne tunnelen. Denne kanalen ledet også til tunnel III og videre til et rom de kalte «det runde rom» Dette skal jeg komme tilbake til under fase 4 med Reich og Shukron.

⁷⁴ Israel Antiquities Authority «*The Hunt for the Temple's Treasures*» (<http://www.archpark.org.il/excavations3.shtml>)14.12.13

⁷⁵ Reich, Ronny 2011, s 58

⁷⁶ Reich, Ronny 2011, s 59

⁷⁷ Reich, Ronny 2011, s 60

Parkerekspedisjonen gjorde også utgravninger på den østlige side av Davidsbyen. Området rundt Gihonkilden. I håp om å finne skatten der. Der kom de over to kvadratiske og monolittiske søyler, og Vincent anså raskt at dette var en viktig oppdagelse de hadde kommet over. Han mente dette kunne være den store inngangsporten inn til den gamle Davidsbyen. Derav gav han den navnet «den eldste inngangsporten til Davids by, er funnet «Det er nå dette får betydning for forståelsen og spørsmålene knyttet til Warrens sjakt, og om den er innenfor bymurene eller utenfor. Siden Parker hadde kommet frem til at bymuren ble ansett å være på toppen av dalen og at menneskene som bodde der, måtte gå et stykke utenfor muren, til de kom inn i øvre del av Warren sjakt for å hente vann. Og med denne konklusjonen måtte derfor Warrens sjaktsystemet ha ligget utenfor muren. Vi skal senere se at dette var en ulogisk konklusjon, siden den motsa all logikk i et slikt vannsystem hvor det er mest sannsynlig at åpningen av vannsystemet er innenfor murene.⁷⁸

De finner også farget keramikk i en av de tre gravhulene de oppdaget under sin ekspedisjon. Dette kunne dateres tilbake til tidlig bronsealder If.kr. Dette var de tidligste funn som hadde blitt oppdaget på Jerusalems sørøstlige bakke.

En annen oppdagelse av Parker, var en gigantisk mur. Den var 4 meter tykk og at dette kunne være en del av en festning. Parker/Vincent var de første til å finne denne delen av festningen. De visste ikke hva dette var og de klarte heller ikke finne noen datering. Vincent utdyper ikke dette mer. Noe annet som kan være viktig å nevne når det kommer til Parkerekspedisjonen, var at de fant rester som har hatt mye å si for området. De fant to gravhuler på toppen av dalen. En av de inneholdt farget keramikk og Vincent daterte dette til tidlig semittisk alder, som den gangen var terminologien for bronsealder f.Kr. Under Parkerekspedisjonen, var disse de tidligste funn som hadde blitt oppdaget på den sørøstlige side. De kunne konkludere med at sørøst siden var den siden som inneholdt flest gamle rester fra eldre tider. Og Vincent påpeker at dette kan betyde at denne siden ble identifisert med den bibelske Davidsbyen siden det fra øst framgår den eneste vannkilde som var i området.⁷⁹

Vincent var både bibellærer og arkeolog og viste hvordan han skulle sidestille de arkeologiske funn og bibelske tekster slik at det ble en større forståelse. Han utga boken «*Underground*

⁷⁸ Reich, Ronny 2011, s 63

⁷⁹ Reich, Ronny 2011, s 66

Jerusalem» kort tid etter ekspedisjonen. Vincents rapporter inneholder svært presise planer og et tverrsnitt over Warrens sjaktsystem og Siloamtunnelen.⁸⁰

6.2Hva oppdaget Parker/ Vincent. Hva var nytt for deres fase?

Utfallet etter Parkerekspedisjonen var at de hadde funnet bevis på at den sørøstlige side, er stedet for tidlig bosetning i Jerusalem og bekrefter sin identifikasjon som den Bibelske Davidsbyen. Man kan si at denne ekspedisjonen var av de ekstreme og litt utenfor andre utgravningsperioder gjennom tidene. Takket være Vincent og hans detaljerte skisser og planer, klart de å dokumentere viktige funn. Noe som har hatt mye å si for senere arkeologiske utgravninger gjort i samme området. Reich nevner at han og Shukron selv brukte mange av hans dokumenter i sitt arbeid av Davidsbyen.

Vincent belyser også temaet hvorvidt Warrens sjakt ligger innenfor bymuren eller ikke. Og de kommer som vi har sett, frem til at den måtte ha ligget utenfor murene. De oppdager også et segment som kan være en bymur. Vincent ga bibeltekstene i den hebraiske teksten i 2 Sam 5:6-10 og 1 Krøn 11:4-9 mye oppmerksomhet. David inntar byen via «tzinnor» Vincent mener at «tzinnor» betyr vannkilde og at dette refererer til Warren sjaktsystem.⁸¹

Kapittel 7

7.1Raymond Weill

Raymond Weill er en fransk/jødisk arkeolog. Baron Edmond de Rothchild setter i gang en utforskning av Davidsbyen. Weill ønsket å undersøke vider rundt graven til David, på bakgrunn av Vincent og Clermont-Ganneau ideer.⁸² Under sin utgravning nord for svingen i Siloamkanalen, oppdaget han en rekke områder som var hugget i stein. Blant dem to spesielt store. Og at dette kunne være Davids grav. Men disse gravene lignet ikke de fra jernalderen. De passet bedre til senere perioder.⁸³

Men Weill gjorde også andre viktige funn. Han fant en vannsiterne. Og en steintavle med 10 setninger på gresk som omhandlet nærværet av en synagoge som skal ha vært i nærheten. Dette var et av de viktigste epigrafiske funn i Davids byen neste etter Siloam innskripsjonen. Inskripsjonene ble kalt «Theodotus innskripsjonen»⁸⁴

⁸⁰ Reich, Ronny 2011, s 68

⁸¹ Reich, Ronny 2011, s 54

⁸² Reich, Ronny 2011, s 70

⁸³ Reich, Ronny 2011, s 72

⁸⁴ Reich, Ronny 2011, s 74

Han finner også en stort Miqveh eller rituellet bad fra andre tempelperiode som er et av de største som ble funnet. Han mente at dette rituelle badet kunne ha noe med inskripsjonen. Siden denne inskripsjonen nevner en vanninstallasjonen av vann til pilgrimer som bodde i gjestehuset til synagogen. Kan det være en henvisning til dette rituelle badet som står på inskripsjonen. Det ble funnet flere rituelle bad i Davids byen. Men restene fra en synagoge ble aldri funnet.⁸⁵

7.2 Kathleen Kenyon

Når utgravningene av Davids byen ble fornyet i 1961, ble det antatt at det gamle Jerusalem okkuperte den østlige ryggen. Og her ble det så tidlig som under Warrens utgravninger, funnet en mur.⁸⁶

Murene var så sterke at David kunne ikke ha inntatt byen via de. Det er klart at det må ha vært en inngang til kilden fra innsiden av muren, fordi kilden ligger så langt ned i dalen, at en bymur som omslutter det ville ha blitt kommandert av skråningen på motsatt side. En trygg inngang i tider med krig påkrevde en tunnel som ledet til en sjakt på innsiden av muren.⁸⁷

Når hun begynner sine utgravninger i 1961, graver hun en grøft, 11 meter bred og 48 meter lang. Ettersom hun graver, dukker det opp en massiv steinbygning, med potteskår fra 7 århundre f.Kr. Men dette mente hun ikke tilhørte forsvarslinjen, derfor vil hun fortsette å grave lengre ned. Det var først på slutten av sesongen at noe dukket opp. En massiv struktur med en viktig datering. Mellom fjellveggen og muren fant hun et innhold av potteskår fra mellom bronsealderen rundt 1800 århundre f.kr, og her kunne det se ut til at hun hadde funnet den jebusitisk mur. Men for å kunne bekrefte dette, måtte hun fortsette nedover skråningen. Noe hun gjorde i 1962. Det viste seg at dette faktisk var grensen til byen, og den tidligere veggen viste seg å være en vinkel med en avkastning i vest som forsvinner under en etterfølgende mur. Ikke bare bekreftet hun at dette var muren til det jebusitisk Jerusalem, men at dette forble bymur under David og i flere hundre år etterpå, før den rundt 7 århundre blir erstattet av en annen mur.⁸⁸

Reich mener at Kenyons utgravninger på høyden av Davidsbyen ble en milepæl i studiene av byen og markerer begynnelsen av studiene ved hjelp av vitenskapelig standard. Kenyon tvilte

⁸⁵ Reich, Ronny 2011, s 76

⁸⁶ Kenyon, Kathleen 1967, s 19

⁸⁷ Kenyon, Kathleen 1967, s 22

⁸⁸ Kenyon, Kathleen 1967, s 24

på de tidligere arkeologene: Macalister og Duncans tolkning av at de hadde funnet Davids tårn og den jebusitisk mur. De avdekker tidligere en linjen av muren der to tårn stikker ut. Det sørlige tårnet er stort, og det nordlige er lite. Den nedre delen av tårnet tilskrives Kong David.

89

Hun tvilte på at dette kunne tilskrives jebuittene og David. Grunnet sine funn under dette store tårnet og grunnet potteskår og mynter mente hun at dette kunne være fra den hasmoniske periode. 142-37 f. Kr.⁹⁰

Grunnet hennes funn av denne muren nede i skråningen, løste hun problemet ang lokaliseringen av den øvre inngang til Warren sjaktsystem og relasjonen til den østlige muren av byen. Tidligere hadde Macalister og Duncan identifiserte muren på toppen av skråningen og dette fikk de til å tro at Warrens sjakt system lå på utsiden av muren. Muren som Kenyon finner viser seg å være mellom den øvre inngang av Warrens sjakt som nå ble bevist at var innafor muren og ikke på utsiden. Reich skjønner ikke hvorfor hun ikke fortsatte mot kilden, men han tror at når hun hadde funnet muren, hadde hun fått svar på det hun ønsket. Hun mente at den 90 graders vinkel av muren f ledet henne til å foreslå at en kunne være en del av et tårn nær en gate som hadde ledet ned til Gihon kilden under fredstider. Noe Reich senere avviser.⁹¹

Kapittel 8

8.1Fase 3 Yigal Shiloh

Her bruker jeg Yigal Shilohs artikkel fra boken til Hillel Geva "*Ancient Jerusalem Revealed*" Kommer derfor kun til å bruke artikkelens tittel i fotnotene som er "*The rediscovery of the Ancient water system known as "Warren`s shaft"*". Jeg bruker også en artikkel fra net "*Jerusalem`s water supply during siege*" BAR 7:04 1981

Ingen innenfor det arkeologiske miljø, hadde gitt uttrykk for noen interesse for den sørlige side av Davids byen. Mendelo Kaplan, en Sion entusiast, mener det er riktig å gjøre en undersøkelse av dette stedet siden det hadde stor betydning for Jerusalems historie. Mayor

⁸⁹ Reich, Ronny 2011, s 91

⁹⁰ Reich, Ronny 2011, s 106

⁹¹ Reich, Ronny 2011, s 109

Teddy Kollek og Joseph Aviram ledere av det Hebraiske universitet for Arkeologi, ble enige om å forta en utgravning av området.⁹²

Yigal Shiloh(1937-1987) fra det Hebraiske Universitet blir foreslått som leder for utgravningene. Hans store talent innenfor arkeologi, gjorde at Shiloh var den rett mann for jobben. I 1978 begynte Shiloh sine utgravninger i Davidsbyen.⁹³

I Reich sin fremstilling av Shiloh, legger han vekt på utgravningsområdene han foretok under sin utgravningsperiode i Davidsbyen. Jeg kan ikke ta med alt, men velger å ha med det som er relevant for min oppgave og som kan bevitne byens eksistens og byens vannsystem.

8.2Bymuren

Nå skal jeg gå til sentrum av Shilohs utgravninger som lå i bakken på den østlige skråningen av Davidsbyen. Dette kan deles inn i 6 seksjoner. Her avdekket han en rekke rester fra eldre tider. Det viktigste som ble funnet der, var bymuren. Den ble bygget halvveis ned skråningen. De noterte seg tykkelsen på muren og at dens egenskaper varierte. De mente at store formløse steiner som tilhørte en tidligere mur som fortsatte langs denne linjen under mellom bronsealder II f.Kr. Bygninger og keramikkkrukker fra denne perioden ble funnet vest for muren. Denne tidligere linjen av muren ble demontert og gjenbygget som bymur. Men nå med et tillegg av små steiner, ved enden av jernalderen f.kr⁹⁴

Denne muren som Shiloh finner, kan være en fortsettelse på den muren som Kenyon tidligere fant. Han daterer den til Jernalder II f.Kr. Det ble også funnet andre bygninger tilbake til jernalder II f.kr, vest og øst for muren.⁹⁵

I område G, fant Shiloh noe som Reich mener er et av de viktigste funnene gjort i Davidsbyen og som kan bevise byens eksistens. Disse funnene var en samling av segl. Dette er små deler av leire brukt til forsegling av brev i eldre tider. Dette var for å forsikre seg om at kun adressaten eller en autorisert person, åpnet brevene. Dette merket ble presset ned mot brevet slik at det ble lukket med avsenderens segl. De fant over 50 slike stemplet med embetsmenn som arbeidet i Jerusalem rundt det 7 århundre f.Kr. Brevene ble skrevet på papyrus, så mange

⁹² Reich, Ronny 2011, s 125

⁹³ Reich, Ronny 2011, s 125

⁹⁴ Reich, Ronny 2011, s 134

⁹⁵ Reich, Ronny 2011, s 135

av disse klarte de ikke redde. De fleste seglene var bevart, hele og lette å lese. Et slikt funn indikerer et slags arkiv av slike dokumenter som ble forseglet.⁹⁶

Shiloh mente det er flere viktige grunner til forståelsen av hvordan en by fungerte. Styrken til en by omhandler dets festningsverk. Men like viktig er det i hvilken grad byen har en pålitelig vannkilde under beleiring og fred. Dette er svært viktig under geografiske områder som Israel som er preget av varme og et tørt klima.⁹⁷

Arkeologer har avdekket flere underjordiske vannsystemer i gamle israelitiske byer som Megiddo, Hazor, Gezer. Dette forteller oss litt om deres tekniske ferdigheter.⁹⁸

8.3 Klargjøring av Warren sjakt

Før Shiloh begynte sin undersøkelse av Warrens sjakt og vannsystemene, hadde han en rekke spørsmål i hodet som han vil prøve å finne svaret på. Noen av disse spørsmålene var: Hvordan ble Warrens sjakt betjent? Hva var de viktigste komponentene? Når ble den laget? Var den en jebusitisk oppfinnelse? Hva var koblingen mellom Warrens sjakt og Siloam, Hiskia tunnelen og Gihon kilden? Hvor lenge var den i bruk? Og har den noen relasjoner til det historiske som er beskrevet i bibelen? Og hvordan forholder dette seg til Davids okkupasjon av Jerusalem? Dette var noen av de spørsmålene han ønsket å finne svar på.⁹⁹

Område J er et av de viktigste områdene Shiloh foretok under sin utgravning. Og det er her vi kommer til Warren sjakt systemet. Shiloh ønsker å klargjøre inngangspartiet og offentlig gjøre den for publikum.¹⁰⁰

Shiloh mente at vannsystemene Warren sjakt og kanal II var et separat system.¹⁰¹

Shiloh kommer her med en kort beskrivelse av selve vannsystemet. Warrens sjakt består av flere deler. 1) den øvre ankomst tunnel, 2) et hvelvet kammer, 3) en trappet tunnel, 4) en horisontal tunnel, 5) en vertikal sjakt, 7) en tunnel linket til bunnen av sjakten og til Gihon kilden, 8) en side hule, kalt en «test» sjakt.¹⁰²

⁹⁶ Reich, Ronny 2011, s 129

⁹⁷ Shiloh, Yigal 1981 «Jerusalem`s Water Supply during siege» [http://cojs.org/cojswiki/Jerusalem`s Water Supply during siege](http://cojs.org/cojswiki/Jerusalem%E2%80%99s_Water_Supply_During_Siege%2C_Yigal_Shiloh%2C_BAR_7:04%2C_Jul/Aug_1981)

⁹⁸ Shiloh, Yigal "The rediscovery of the Ancient water system known as "Warren`s shaft" s,46

⁹⁹ Shiloh, Yigal "The rediscovery of the Ancient water system known as "Warren`s shaft" s,47

¹⁰⁰ Reich, Ronny 2011, s 136

¹⁰¹ Reich, Ronny 2011 137

¹⁰² Shiloh, Yigal "The rediscovery of the Ancient water system known as "Warren`s shaft`s 47

De starter ved den øvre tunnel som leder til det hvelvede kammer. På den motsatte side av det hvelvede kammer er det en inngang til den lange diagonale trappet tunnelen. I bunnen av denne trappede tunnel, finner man den horisontale tunnel som igjen leder til den vertikale sjakten altså Warren sjakt. Det var også en sideinngang til den horisontale tunnel. En annen sjakt kom til synet, dette er «test» sjakten. Dette er de kjente komponentene i systemet, andre komponenter av systemet er fortsatt en uløst gåte. Men han mener blant annet at det må ha vært en kobling mellom vannsystemet og byens festningsverk.¹⁰³

Shiloh oppdager at området øverst ved åpningen av vannsystemet, er fullstendig begravd under store hauger stein og jord gjort under Kenyon ekspedisjon tidligere. Derfor må de legge vekk planene om en systematiskutgravning ved at de startet ved overflaten. De la dette vekk og gikk heller for Warrens sine metode. (Han bygde et tre stillas) De forsøkte å klatre fra sjakten til den horisontale tunnelen, men de forsto raskt at dette ikke lot seg gjøre uten hjelp fra erfare klatrere. Denne erfaringen gjorde Shiloh overbevist om at den eldre byen ikke ble erobret gjennom klatring gjennom sjakten.

Shiloh mener det var umulig å klatre Warrens sjakt. Men de gir det et andre forsøk.¹⁰⁴ Sommeren 1978 tar Shiloh fjellklatrerne med til bunnen av sjakten. Etter mer enn to timer og ved av det mest avanserte utstyr og klatre teknikk, klarte de å nå toppen av sjakten. Slik kunne fjellklatrerne hive ned et tau som de andre kunne komme seg opp med. Selv om de fikk god hjelp, klarte bare to som klarte å nå toppen selv ved hjelp av tau. Shiloh selv og ekspedisjonens fotograf. Utsikten på toppen er bemerkelsesverdig. Den er imponerende romslig.¹⁰⁵

Bredden på den ovale delen i den vertikale sjakten er 2 m. Høyden er rundt 15 m.¹⁰⁶

Den horisontale tunnelen, delvis klargjort av Parker, er den mest imponerende. Den er omtrent 29 m og 2.5 m vid og 1,5-5,5 m høy. De følger tunnelen, først nordover også mot sørvest, før de når punkter der den møter den trappede tunnelen. Her oppdager han at denne trappede tunnelen, er fylt av småstein og jord i hele sin lengde. De returnerer til sjakten for å

¹⁰³Shiloh, Yigal 1981 «*Jerusalem`s Water Supply during siege*»
http://cojs.org/cojswiki/Jerusalem%E2%80%99s_Water_Supply_During_Siege%2C_Yigal_Shiloh%2C_BAR_7:04%2C_Jul/Aug_1981)

¹⁰⁴ Shiloh, Yigal “*The rediscovery of the Ancient water system known as “Warren`s shaft”*”, s 47

¹⁰⁵ Shiloh, Yigal 1981 «*Jerusalem`s Water Supply during siege*»
(http://cojs.org/cojswiki/Jerusalem%E2%80%99s_Water_Supply_During_Siege%2C_Yigal_Shiloh%2C_BAR_7:04%2C_Jul/Aug_1981)

¹⁰⁶Shiloh, Yigal “*The rediscovery of the Ancient water system known as “Warren`s shafts”*”, s 47

finne veien ut til Gihonkilden. Deres planer om å utforske Warrens sjakt kan bli vanskeligere enn de først antok. Grunnet store mengder med opphopning av jord og grus som blokkerer den trappende tunnelen, men også toppen av vannsystemet. De måtte finne en løsning. Men også dette byr på store vanskeligheter. De vil forsøke å nå toppen av vannsystemet.¹⁰⁷

I 1980 blir to sørafrikanske gruvearbeidere sendt til Jerusalem for deres ekspertise. Det første nivået var lett å klargjøre. Tunnelen var gammel og ledet dem rett til det hvelvedekammer. Den siste nivå, som var mellom tunnelen og det hvelvedekammer, ble utforsket ved hjelp av gruvearbeidernes veiledning. De brukte bjelker til å holde det hele oppe. De kunne se spor etter Parker utgravningene som hadde foregått tidligere.¹⁰⁸

Etter tre uker, hadde det hvelvedekammer blitt klargjort helt ned til berggrunnen og man kunne finne to definerte stadier i konstruksjonen. Det første stadiet endte i den trappede tunnelen, i et hugget kammer, noe som gjør det mulig å fortsette oppstigningen mot sørvest. Det andre stadiet, det hvelvedekammer og den øvre adkomsttunnel, ble mulig bygget senere enn det hvelvedekammer. På bunnen av det hvelvede kammeret ved den nordlige muren, finner de den øvre inngangen til den trappede tunnel. Ved dette punkt starter de å grave fra to forskjellige sider. Et av lagene klatret sjakten med en taustige og de fjernet småstein og avfall fra den nedre enden av den trappede tunnel og inn i den horisontale tunnel. Lag to lagde en vei inn fra det hvelvedekammer, derfra arbeidet de på den øvre delen av den trappede tunnel. De to lagene kunne høre hverandre mens de arbeidet fra hver sin kant. Noe som kan minne om Hiskia menn under utgravningene av tunnelen. De finner tilslutt inngang ovenfra til vannsystemet. Det var også dette de ønsket å oppnå.¹⁰⁹

De påfølgende år klarer de å rydde, restaurere og bevare vannforsynings systemet og de klarer å ferdigstille systemet. Men videreføringen av systemet mot toppen av skråningen og på hvilke måte denne passer inn under jern alderen festningsverk, er og forblir en uløst gåte. Både Warren og Parker nevner at de har registrert en sidegang som fører til den nedre del av den horisontale tunnel, men for Shiloh blir dette umulig å undersøke grunnet at hele området er bygget ut.¹¹⁰

¹⁰⁷ Shiloh, Yigal *“The rediscovery of the Ancient water system known as “Warren`s shaft`s 49*

¹⁰⁸, Shiloh, Yigal *“The rediscovery of the Ancient water system known as “Warren`s shaft`s, 50*

¹⁰⁹ Shiloh, Yigal *“The rediscovery of the Ancient water system known as “Warren`s shaft`s 51*

¹¹⁰ Shiloh, Yigal *“The rediscovery of the Ancient water system known as “Warren`s shaft`s 51*

8.4Kanal II

Shiloh gjorde også utgravninger i kanal II fra to steder, som også lå innenfor område B. Et i den nordligste delen, der også Vincent/ Parker hadde gjort utgravninger. Shiloh kunne ikke si eksakt hvor de fant inngangen til kanalen. Det andre stedet var også i område B, rundt 200 m sør for kilden. Shiloh klargjorde og dokumenterte 80 m av kanal II.

Det skal nevnes at Shiloh ikke gjorde nye utgravninger av kanal II, men de klargjorde den delen som først ble utgravd tidligere av Conrad Schick. På den østlige side av kanalen, fant Shiloh seks åpninger i fjellet. Men også dette skal Schick ha funnet tidligere. Disse åpningene skal ha blitt laget på sidene av kanalen for å kunne distribuere vannet i kanalen fra kilden til jordbruksområder. Teorien om at denne kanalen hadde blitt brukt som vanningskanal for jordbruks områder i Kidrons elveleie, var allerede foreslått av Schick, men videreført av Shiloh ¹¹¹

8.5Hvordan fungerte vannsystemet ifølge Shiloh

Her forteller Shiloh hvordan han mener at vannsystemene fungerte. Hovedinngangen var på den østlige skråningen og innenfor murene. Den trappede tunnel, minner om lignende strukturer i andre Israelitiske vannsystemer som blant annet Hazor, Gezer. Siden vannsystemet lå inn fra skråningen, snarere enn toppen av skråningen var det unødvendig å kutte en stor inngang inn til sjakten slik man kunne se det ble gjort andre steder i Israel. Den horisontale tunnelen ledet til et punkt hvorfra vannet kunne bli hentet opp. ¹¹²

Dette ble også utført i andre vannsystemer, men det unike ved dette vannsystemet, var funksjonen av den vertikale sjakten. En ulempe ved dette systemet, var forbindelsen mellom det indre av byen og vannkilden utenfor byen, gjorde det til et svakt punkt når det kom til byens forsvar. Fiender kunne komme seg inn i byen ved hjelp av vannforsynings tunnelene. På grunn av dette benyttet planleggere av dette vannsystemet en unik teknisk hindring for deres potensielle fiender. En vertikal sjakt som avskåret tilgangen til byen ved vannforsyningene. ¹¹³

Noe som fremkommer som mer uklart, er forholdet mellom bunnen av sjakten og Gihonkilden. Siden Gihonkilden også forsyner Hiskiatunnelen og Siloamkanalen.

¹¹¹ Reich, Ronny 2011, s 127

¹¹² Shiloh, Yigal, *“The rediscovery of the Ancient water system known as “Warren`s shaft`s 51*

¹¹³ Shiloh, Yigal, *“The rediscovery of the Ancient water system known as “Warren`s shaft`s 52*

Her kommer Shiloh med en henvisning til Dan. Gill fra det Israelske geologiske Institutt, som har gjort en undersøkelse av vannsystemene og kan gi et bedre svar på hvorfor sjakten ble lokalisert der den gjør og om den gjorde bruk av naturlige sprekker i fjellet som er foreslått blant annet fra Shilohs egen forskning. Artikkelen fra Dan Gill komme jeg tilbake til.

Vi må også bestemme betydningen av «test sjakten» som har blitt eksponert ved foten av det hvelvedekammer, og som kan fastslå forholdet mellom dette systemet, og andre vannsystemer i Davidsbyen. Det er ingen tvil om at vannet fløt inn i Warrens sjakt, gjennom den nederste tunnelen og at innbyggerne av byen stod ved toppen av sjakten og halte opp bøtter med vann. Under utgravningene dukket opp flere detaljer rundt vannsystemet. De som hadde bygget det hvelvede kammer og inngangen til tunnelen, ønsket bevist å beskytte inngangen til vannsystemet fra løst avfall og småstein som vannet kan føre med seg, fra den østre skråningen.¹¹⁴

Siloamkanalen ledet vannet langs den østre skråningen av Davidsbyen. Store deler som en tunnel og den andre delen som en elv på den andre siden av muren der den ga vann til jordbruket i Kidron dalen gjennom spesielle utdeling steder på den østlige side av byen. På toppen av kanalene var det laget anordninger for å fange opp overflødig vann som viderekoblet dette til egne kanaler og videre til reservoarer i Typopoeondalen på den sørlige side av Davidsbyen. Hiskias tunnel var det mest sofistikerte element i vannverk i Jerusalem. I Gihon kilden fosset vannet gjennom i 40 minutter hver 6 til 8 time. Dette gjorde det mulig å tappe vann fra Gihon kilden på samme måte som de andre. Under Hiskias tid, var alle tre vannsystemene i bruk samtidig hvor alle hadde sin særegne oppgave.¹¹⁵

8.6 Datering av vannsystemet

Som tidligere nevnt mener Vincent at «tzinnor» betyr vannkilde og at dette referer til Warren sjakt. For å kunne akseptere Vincents tolkning, må vi betrakte Warrens sjakt som en jebusitisk/ Kanaaneisk struktur. Underjordiske vannsystemer var en stor faktor under planleggingen av en festningsby som Juda og Israel under Jern alderen. Andre lærde som W.F. Albright, Benjamin Mazar, Asharoni, Y Yadin, aviste denne tolkningen. Shiloh mener at ingen av vannsystemene kan dateres ved hjelp av stratigrafiske betraktninger, (lagdeling) slik som de i Megiddo, Hazor, Gibeon og Tell Essa`idiya. Det er rimelig å tenke seg at

¹¹⁴ Shiloh, Yigal *“The rediscovery of the Ancient water system known as “Warren`s shaft`s 52*

¹¹⁵ Shiloh, Yigal *“The rediscovery of the Ancient water system known as “Warren`s shaft`s 53*

vannsystemet til den kongelige hovedstad som var basert på en naturlig kilde tok fordel hvert fall på Hiskias tid, at tre vannsystemer var parallelt i drift.¹¹⁶

Inntil Shilohs utgravninger, ble det akseptert at Davids byens tre vannsystemer ble brukt i forskjellige perioder. Warrens sjakt var den eldste av de, så Siloamkanalen og tilslutt Hiskiatunnelen. Men nå mener Shiloh at de kan ha vært i bruk samtidig.¹¹⁷

Det er ingen tvil om at Hiskiatunnelen ble bygget senest av de tre vannsystemene og kan dateres til 8 århundre f.Kr. Dette støttes av bibelske referanser og av den store inskripsjonen de fant i tunnelen. Siloamkanalen som er det andre system, kan muligens dateres tilbake til Solomons tid rundt 10 – 9 århundre f.kr, altså eldre enn Hiskiatunnelen. Når det kommer til Warren sjakt må denne være enda eldre.¹¹⁸

Men et av de mest overraskende resultat av utgravningene fra Shiloh, er at Warren sjakt kan ha blitt brukt helt frem til Herodes tid i det 1 århundre. F.Kr. Under ødeleggelsene av Jerusalem av Babylonerne på slutten av jernalderen 586 f.kr, kan også deler av vannsystemet ha blitt ødelagt. Og at Siloamkanalen kan ha blitt stoppet for bruk, men at Hiskiatunnelen og Siloambassenget fortsatt ble tatt i bruk. Warrens sjaktsystem kan også ha fortsatt å bli tatt i bruk og helt til den andre tempel periode. Men at under Herodes tid ble det nødvendig med en større og mer pålitelig vannsystem.¹¹⁹

Hvis dette vannsystemet fortsatt var i bruk under den andre tempel periode, må man gjøre en ny tolkning av de tre systemene. Han mener også at alle tre vannsystemer hadde en viktig funksjon og at ingen av de ble bygget for å erstatte det andre, men en viktig del av hele vann komplekset. Warrens sjakt som er det tidligste systemet, gjorde det mulig for tilgang til vann både under krig og fred.

¹¹⁶ Shiloh, Yigal "The rediscovery of the Ancient water system known as "Warren`s shaft`s 54

¹¹⁷ Shiloh, Yigal 1981 «Jerusalem`s Water Supply during siege»
(http://cojs.org/cojswiki/Jerusalem%E2%80%99s_Water_Supply_During_Siege%2C_Yigal_Shiloh%2C_BAR_7:04%2C_Jul/Aug_1981)

¹¹⁸ Shiloh, Yigal 1981 «Jerusalem`s Water Supply during siege»
(http://cojs.org/cojswiki/Jerusalem%E2%80%99s_Water_Supply_During_Siege%2C_Yigal_Shiloh%2C_BAR_7:04%2C_Jul/Aug_1981)

¹¹⁹ Shiloh, Yigal 1981 «Jerusalem`s Water Supply during siege»
(http://cojs.org/cojswiki/Jerusalem%E2%80%99s_Water_Supply_During_Siege%2C_Yigal_Shiloh%2C_BAR_7:04%2C_Jul/Aug_1981)

Siloamkanalen formidlet vann langs bunnen av den østlige skråning. Mens Hiskiatunnelen bar vannet fra Gihonkilden til Siloambassenget, nå lokalisert innenfor by muren.

Det er ikke mulig å bruke Warren sjaktsystem slik som det ble brukt i gammel tid i dag. I dag er det en mur som forebygger vannet fra Gihonkilden fra å nå rommet ved basen av sjakten.

Vannet fra Gihonkilden renner i dag gjennom Hiskiatunnelen og ender i et reservoar Siloambassenget som ligger på den sørvestlige side av Davidsbyen. ¹²⁰

Det hvelvedekammer og den overbygde gavlen i tunnelens inngang kan ha blitt lagt til i senere tid og datert tilbake til andre tempel periode, under Herodes regime. Hvis dette er korrekt, vil Warrens sjakt trolig fortsatt ha vært i bruk under andre tempelperiode.

Denne konklusjonen er med på å styrke tankene om at dette systemet på en måte må ha vært koblet til toppen av den østlige skråningen, hvor den sørlige delen av det harmoniske muren ble lokalisert. Men med en slik konklusjon blir det igjen reist nye spørsmål rundt dateringen av andre vannsystemer i Jerusalem. ¹²¹

I følge Reich brukte Shiloh liten tid på å forstå vannsystemet, selv om det var dette han var spesialisert innenfor. Reich er skuffet over Shilohs forklaringer rundt vannsystemet i sine publikasjoner. Og at han brukte liten tid på å forstå dem. Med vannsystemene han oppdaget i Hazor i 1968, hadde han ikke forsøkt å forstå dem. Shiloh kommenterte for eksempel ikke de korte tunnelene i nærheten av kilden som Parker/ Vincent hadde oppdaget tidligere. Kjent som tunnel III og VII. Med hensyn til hvordan Warrens sjakt og Hiskia tunnel ble bygget, Shiloh aksepterte Dan Gills teorier av hvordan vannsystemet ble til. ¹²²

Den vertikale sjakten kom av naturlige erosjoner fra naturens side. Den ble ikke hugget av noen, men ble til på en naturlig måte. Reich mener at Shiloh burde ha sett de detaljene som han fant 15 år senere. Shiloh mener at Warren sjakt system og kanal II kan dateres tilbake til det 9-10 århundre. Han daterer det til en tid etter erobringen av Davidsbyen. Og at dette gjør han rett i. Men Reich mener at Shiloh ikke har noen sikker datering i det hele tatt. Shiloh

¹²⁰ Shiloh, Yigal 1981 «*Jerusalem`s Water Supply during siege*» (http://cojs.org/cojswiki/Jerusalem%E2%80%99s_Water_Supply_During_Siege%2C_Yigal_Shiloh%2C_BAR_7:04%2C_Jul/Aug_1981 30.09.13)

¹²¹ Shiloh, Yigal «*The rediscovery of the Ancient water system known as "Warren`s shaft`s 53*

¹²² Reich, Ronny 2011, s 137

daterer ikke vannsystemet til bronsealderen fordi han ikke trodde at det fantes vannsystemer så tidlig.¹²³

8.7 Kom Shiloh frem til noe nytt under sin utgravning?

Det kan virke som Shiloh ikke kommer med så mye nytt under sin utgravningsperiode. Han bekrefter det andre før han har kommet frem til. De spørsmålene som han stiller i starten av hans utgravningen, gir han ikke selv så mye svar på. Han bekrefter mer hva andre har funnet. Shiloh mener også gjennom sin utgravning at den tidligste bosetning ligger på den sørlige skråning. Shiloh sikter også til at vannsystemet ble brukt som forsyning til jordbruks områder. Systemene Warrens sjakt og kanal II var separerte systemer, men som var i bruk samtidig. Det viktigste Shiloh gjorde var å klargjøre Warrens sjakt og gjøre den offentlig for publikum. Shiloh daterer Warren sjakt og kanal II til 10-9 århundre f.Kr. Shiloh tilfører en nye studie av systemet basert på Dan Gill sin studier. Den tidligste byen i Jerusalem, ble lokalisert sør for tempelhøyden og muren som omslutter byen. Dette området er Davidsbyen, men også kalt Ophel. Den originale byen fra gammel tid, ble lokalisert her grunnet Gihonkilden. Rundt Gihonkilden på den østlige side av byen finner vi Kidron dalen hvor den første bosetning ble utviklet gjennom tidlig bronse alder 3100 f.Kr. Dette kan bekreftes grunnet funn av keramikk fra denne tidsperioden. De hadde tre vannsystem under Jernalder perioden fra år 1000-586f.kr. Det mest kjente er Hiskia tunnelen som fikk navnet etter den Judeiske kongen som regjerte 8 århundre f.Kr. Og det var her at man fant en inskripsjon på veggen som tidligere nevnt. Det andre systemet er Siloam kanalen som også kan bli kalt Siloam tunnelen. Noe som kan skape forvirring. Og det er viktig å skille mellom Siloamkanalen og Siloambassenget i enden av Hiskiatunnelen. Det tredje vannsystem er Warrens sjakt. Shiloh sier at alle tre vannsystemene hadde forskjellige funksjoner og formål. De er konstruert en måte som er forskjellige fra de andre.

¹²⁴

8.8 Dan Gill

Dan Gill er geolog og venn av Shiloh og beskriver i sin artikkel «*Subterranean waterworks of biblical Jerusalem: adaption of a karst system*» 1991, Science, Vol.254 hvordan Warrens sjakt og Siloamtunellen ble til.

¹²³ Reich, Ronny 2011, s 138

¹²⁴ Shiloh, Yigal 1981 «*Jerusalem`s Water Supply during siege*» ([http://cojs.org/cojswiki/Jerusalem`s Water Supply During Siege`2C_Yigal_Shiloh`2C_BAR_7:04`2C_Jul/Aug_1981](http://cojs.org/cojswiki/Jerusalem%E2%80%99s_Water_Supply_During_Siege%2C_Yigal_Shiloh%2C_BAR_7:04%2C_Jul/Aug_1981) 30.09.13

Dan Gill mener på s: 1468 i hans artikkel, at vannsystemet ble bygget i to nivåer. 1) Det nedre nivået består av den horisontale tunnelen som bringer vannet til Gihonkilden og til sjaktens bunn. 2) Den øvre delen av installasjonen består av en tunnel som leder fra toppen av sjakten, oppover i byen.

Gill mener at den vertikale sjakten og Siloamtunnelen kom av naturlige erosjoner fra naturens side. Den ble ikke hugget av noen, men ble til på en naturlig måte. Sjakten re-krystalliserer seg og derfor kan man på denne måten forklare de hakkende sidene av sjakten. Sjakten består av både Melek kalkstein (myk stein) og Mizzi stein (hard stein). Begge bergartene har blitt påvirket av erosjonen, men på forskjellige måter. Når det er begynt på en kanal, er det lettere for vann å strømme gjennom og erosjonene tiltar. Den forsterker seg altså på en naturlig måte.

Kapittel 9

Fase 4

9.1 Ronny Reich /Eli Shukron

Til denne fasen bruker jeg en artikkel fra Hillel, Geva. *“Ancient Jerusalem Revealed”* 2000. *“The Excavation at the Gihon Spring and Warren’s Shaft System in the City of David* «av Ronny, Reich og Eli Shukron. Jeg oppgir artikkelens tittel i fotnotene.

Det ble i 1995 foretatt nyere utgravninger i Davidsbyen. Det var året de feiret sitt 3000 års jubileum av Jerusalems som Davids hovedstad. ¹²⁵

I 1995 blir et snupunkt i Reich liv. Reich var veteran i IAA (Israel Antiquities Authority) som han hadde startet å arbeide hos i 1978. Lederen av IAA, Amir Drori spurte en dag om Reich tok på seg en liten utgravning i Davidsbyen. IAA skulle utføre en liten, symbolsk utgravning under markeringen av jubileet. Siden Shiloh ikke fikk fullført sine utgravninger før han gikk bort i 1987, og det hebraiske universitetets institutt for arkeologi ikke klarte å finne en nye til jobben, ble Reich forspurt om å ta over der Shiloh hadde sluttet. ¹²⁶

Reich ønsker seg en partner under utgravningene, og han foreslå Eli Shukron som hadde vært hans assistent noen år tidligere. Slik ble det både Reich og Shukron som skulle utforske videre i Davidsbyen. ¹²⁷

¹²⁵ Reich, Ronny og Shukron, Eli *“The Excavation at the Gihon Spring and Warren’s Shaft System in the City of David”*, s 329

¹²⁶ Reich, Ronny 2011, s 142

¹²⁷ Reich, Ronny 2011, s 143

Reich og Shukrons utgravninger er den østligste utgravningene gjort i Davidsbyen. Området er lokalisert til vest og sør for Gihonkilden.

Dette området var dekket av lag med rester som inneholdt både grus og potteskår. Under undersøkelsen av disse restene, dukker det opp til Reich og Shukrons store overraskelse, monumentale rester fra en vanninstallasjon og strukturer i den steinste skråning.

¹²⁸Konstruksjonen er av en mur med omfattende steiner som måler 1,5 m* 1*1m og skaper tykke vegger.

Reich forteller videre om delene av vannsystemet han oppdaget:¹²⁹

9.2. Kildetårnet

Etter å ha fastslått at de hadde oppdaget bymuren i. (Skal komme tilbake til dette lengre ned) Begynte de å undres. Hvor fortsatte muren? De lurte på om muren var en del av en befestning som kan ha beskyttet vannkilden. De laget blyantskisser på papir over hvordan muren kan ha

sett ut. Med disse skissene og en liten utgravning, ville de kunne finne det nordøstre hjørnet av et antatt tårn som de forventet at skulle ligge der som en del av festningsverket.

¹³⁰

Under jordlag, oppdager de endelig store steiner. Og noen uker senere finner de den antatte hjørnesteinen. Det første

Kildetårnet –det nordre hjørnet

de møter er det indre hjørnet av murverket, som er bygget sørvest for Gihonkilden. De gravde frem hele den sørlige mur og begge de østlige ytre hjørner av det ekstremt store tårnet. Tårnet er bygget rundt kilden for beskyttelse, ifølge Reich. ¹³¹

Detaljer fra hjørnet og den søndre muren var nok til å skissere opp hele tårnet, som de kalte kildetårnet. Skissen målte nærmest 14x18 m og den østre veggen var nesten 7 m tykk. De innser at dette må ha vært en kjempe konstruksjon. De klarte å grave hele det nordre delen kildetårnet. ¹³²

¹²⁸ Reich, Ronny og Shukron, Eli “*The Excavation at the Gihon Spring and Warren’s Shaft System in the City of David*”, s 329

¹²⁹ Reich, Ronny og Shukron, Eli “*The Excavation at the Gihon Spring and Warren’s Shaft System in the City of David*”, s 329

¹³⁰ Reich, Ronny 2011, s 163

¹³¹ Reich, Ronny og Shukron, Eli “*The Excavation at the Gihon Spring and Warren’s Shaft System in the City of David*”, s 329

¹³² Reich, Ronny 2011, s 166

9.5 Kanal II Område F (Siloamkanalen)

Gihonkilden springer ut fra en sprekk i berget. For å hindre kildetårnet i å bli fylt med vann, ble det laget et vannkanal som de kalte kanal II. Den startet på innsiden av tårnet og passerte under den sørlige mur. Kanalen viderekoblet vannet sørover, trolig til et basseng på sørspissen av Davidsbyen. Kanalen er 0,50-1,00 m bred og 5-6 m dyp. Den er forseglet med store steinblokker, som beskytter mot fiender. Kildetårnet er bygget over kanalen.¹³³

Et av deres prosjekt i Davidsbyen var å klargjøre den nordre del av kanal II i område F, fra jord og fyllinger.¹³⁴ Reich og Shukron vil eksponere kanal II for turister.¹³⁵ Reich og Shukron klarte å finne et ukjent segment av kanalen II som ingen andre hadde funnet før dem. De klargjorde 30 m av kanalen.¹³⁶

9.5.1 Ny Tolkning av Kanal II

Kanal II har blitt tolket som en vanningskanal for jordbruk for Kidronselveleie av både Schick og Shiloh. Grunnet funn av åpninger. Shiloh dokumenterte for 6 av disse åpningene Shiloh hadde dokumentert utsiden av hullene høyere enn de egentlig var og vannet kunne ikke renne ut av dem. På utsiden av hullene, var det ikke noen ordentlig system av mindre kanaler til å fordele vannet ut på jordene. Derfor mener Reich at det var usannsynlig at disse åpningene ledet vannet til jordbruk.

I det 8 århundre f.kr ble kanal I bygd fra kilden sørover langs Kidronselveleie øst for og parallelt til kanal II. Kanal I ligger mellom jordene og kanal II. Det er derfor ikke logisk at det rant der. Reich mener at kanal II og I ble bygget for å føre vannet fra kilden til den sørlige delen av byen. Når det kommer til disse hullene som ble funnet, er de naturlig i steinformasjonen i området, og oppstod sannsynligvis naturlig. Der disse hullene befant seg nær gulvet i kanalen, ville de måtte blokkere dem. Og i nordenden av kanal II fant de slike åpninger som hadde blitt stengt.¹³⁷

¹³³ Reich, Ronny og Shukron, Eli "The Excavation at the Gihon Spring and Warren's Shaft System in the City of David", s 330

¹³⁴ ¹³⁴ Reich, Ronny og Shukron, Eli "The Excavation at the Gihon Spring and Warren's Shaft System in the City of David", s 337

¹³⁵ Reich, Ronny 2011, s 158

¹³⁶ Reich, Ronny 2011, s 147

¹³⁷ Reich, Ronny 2011, s 161

9.3 Det uthogde basseng

I det sørvestre hjørnet av utgravningen gjort i Turistområdet (Et område der turistene skal få se blant annet vannsystemene) ble kanten av en vertikal hugget område funnet. Dette var enden av et stort, dypt hogd basseng. Et par år går før de får samlet nok data om det, til å si at dette funnet viser seg å være et av de største huggede vannsystemer fra mellom bronsealderen II f.kr ¹³⁸

Det uthuggede bassenget fylles med vann fra tunnel II og tunnel III. Den nedre delen av dette bassenget, ble allerede oppdaget av Parker/Vincent. De kalte det «det rundt rom».

Bassenget er det største av sitt slag fra den tiden og er over 15 m lang. Bredden er ukjent. ¹³⁹

Reich og Shukron beviser at det såkalte «runde rom» ikke er et kammer fordi det har ikke tak og det er ikke rundt ¹⁴⁰

Veggene i bassenget er nevneverdige. De er kuttet i hard «mizzi» kalkstein (Som nevnt tidligere er en type kalkstein-veldig hard) og har en glatt overflate med en skrå vegg som gjorde det umulig å klatre opp. Vannstanden i bassenget har alltid vært lavt siden kanal II er i nærheten av bassenget bunn. De hadde også plattformer som gjorde det mulig for flere å hente vann samtidig. Fortsatt er store deler av den sørlige delen av det uthugde basseng ukjent. Men det kan vært en stein kuttet trapp på den sørlige side, som gjorde at innbyggerne i byen kunne nå helt ned til bassenget for å hente vann. De vet ikke hvordan bassenget ble beskyttet på en østlige side. ¹⁴¹ Reich tror at dette har noe å si oss. Dens karakteriske plass og dens oppdagelse. Kilde tårnet er en veldig stor struktur, men ingenting kan måle seg med det uthugde bassenget og at det må være det dristigste prosjektet som ble gjort i eldre tider i Jerusalem. ¹⁴²

Først klarte de bare å finne det nordøstlige hjørnet av bassenget. Men så fant de det nordvestlige hjørnet. ¹⁴³

De avdekket den vestlige del av bassenget så langt som til den sørvestlige hjørnet og derfra østover. ¹⁴⁴

¹³⁸ Reich, Ronny 2011, s 151

¹³⁹ Reich, Ronny og Shukron, Eli "The Excavation at the Gihon Spring and Warren's Shaft System in the City of David, s 331

¹⁴⁰ Reich, Ronny 2011, s 207

¹⁴¹ Reich, Ronny og Shukron, Eli "The Excavation at the Gihon Spring and Warren's Shaft System in the City of David, s 332

¹⁴² Reich, Ronny 2011, s 206

¹⁴³ Reich, Ronny 2011, s 207

De fortsatt å undersøke hauger av jord fra jernalderen, det uthuggede bassenget begynner og dukke frem i hele sin størrelse. En bolig struktur fra jernalderen II hadde også klart seg og som var bygget etter bassenget. Jernalder II bygningen var ikke bygget på gulvet av bassenget, men på et tykt lag av fyll. ¹⁴⁵

Nå får de en ide om å forsøke å sile jorda enda engang før de forkaster den. Og grunnet dette finner de segl av leire. De tar det med hjem for å undersøke de nærmere.

De fant rundt 180 slike forseglinger. Men ble ikke funnet noen brev. Men de fant merker som var like hieroglyfene, samt et design av proto Aeolice hovedsteder, ulike symboler og forseglinger med en skildring av fønikiske skip. Noe som kan tyde på at kongedømme av Israel og muligens regionen i Phoenicia kan ha vært kilden til noen av brevene som ble sendt med forsegling. ¹⁴⁶

I 2007/ 2008 fortsatte de utgravningene på utsiden av bassenget på den sørlige kant. De fortsatte også på den østlige kanten av kildetårnet. De fortsatte og sile jorden, og de fant flere fragmenter av forsegling. De fant forseglinger med hebraiske navn fem i alt og to segl av stein. ¹⁴⁷ Navnene var vanlige navn som de kjente fra Bibelen. Jerusalem er det stedet hvor det har blir funnet flest slike segl. Og at dette kan være i tråd med at under jernalderen var Jerusalem hovedstaden for kongedømme Judariket. De hadde et system som gjorde ustrakt bruk av slike segl. Det som er viktig med disse seglene var sammenligningen mellom disse og de som ble funnet i det uthuggede basseng. Tillegg av navn av tjenestemenn på segl viste ekspansjonen av det kongelige administrasjonen i Juda. ¹⁴⁸

Segl-funnet av Reich, men også Shiloh

9.6 Bymuren

Rensningen av Kanal II brakte frem overraskelser, og øst for kanalen finner de en mur som er 2 meter tykk, laget av småsteiner og inneholdt sen jernalder skår. Veggen virket for tykk til å være en del av en bolig. De fortsetter å grave og det viser seg å være en 5 meter høy mur bygget på berggrunn. ¹⁴⁹ Shukron foreslår at dette kan være bymuren. Når de kommer til område J møter de denne muren igjen på en annen plass, og de bekrefter at de har gravd frem

¹⁴⁴ Reich, Ronny 2011, s 210

¹⁴⁵ Reich, Ronny 2011, s 210

¹⁴⁶ Reich, Ronny 2011, s 214

¹⁴⁷ Reich, Ronny 2011, s 217

¹⁴⁸ Reich, Ronny 2011, s 219

¹⁴⁹ Reich, Ronny 2011, s 177

en bymur. ¹⁵⁰De finner krukker, og boller som kan ha blitt brukt som lokk. Alle lå nær eller øst for muren. Mens krukene er fra andre tempel periode, er muren fra enda eldre tider og datert til jernalder II.

I område B, fantes det bosetninger fra slutten av jernalder ¹⁵¹De stilte spørsmålet om det kunne være en forbindelse mellom muren og bosetningene og om hensikten var å beskytte bostedene. ¹⁵²

6-7 meter under jorda, fant de potteskår fra jernalderen f.Kr. Men de finner også 2-3 veldig store steiner og funn av potteskår fra slutten av jernalderen. Men jo mer de fant jo flere bevis ble det på at denne muren var eldre. Den kunne dateres tilbake til bronsealder II. (18 århundre f.kr)¹⁵³ Funnene av muren i område J, hjalp til å besvare spørsmål om utvidelsen av den eldgamle byen øst og vest. Funksjonen må ha vært for å beskytte byen. Muren ble nå funnet helt nederst i skråningen. De gravde frem mer enn 30 m av muren. Østover mot Kidronselveleie, finner de en annen mur. Grunnet sikkerhet, får de ikke grave her. Reich og Shukron finner deler av de samme murene som Kenyon og Shiloh oppdaget tidligere. ¹⁵⁴

9.4 Basseng tårnet

Reich og Shukron fant også en annet massivt tårn. Helt inntil bassenget hugget i stein i nord, er fundamentene til et stort tårn. Den søndre side er bassengets nordre side. Tårnet er laget av to parallelle øst-vest murer. Murene syntes å være fra et tårn som beskyttet den nordre side. Reich hentyder at et likt tårn kan ha beskyttet den sørlige side. Dette har ikke blitt funnet. De øvrige rester er ca. 15 meter øst og nedenfor muren som Kenyon tidligere fant fra mellom bronsealder II. Parker/Vincent fant også segmentene fra det samme. Alle tre festnings segmenter funnet av både Parker, Kenyon og Reich/Shukron, tilhørte et stort kompleks. Dette komplekset ser ut til å være en bastion i bymuren eller et separat tårn utenfor bymurene som er bygget med hensikt å beskytte kilden og den nedre utgangen av Warrens sjakt. ¹⁵⁵

De parallelle murene av basseng tårnet daterte til mellom bronsealder II f.kr, grunnet skår funnet på et segment på gulvet. Men de vet ikke hvordan denne befestningen var koblet med bymuren som Kenyon oppdaget 15 meter lengre opp i bakken. Men at denne befestningen

¹⁵⁰ Reich, Ronny 2011, s 145

¹⁵¹ Reich, Ronny 2011, s 147

¹⁵² Reich, Ronny 2011, s 148

¹⁵³ Reich, Ronny 2011, s 150

¹⁵⁴ Reich, Ronny 2011, s 179

¹⁵⁵ Reich, Ronny og Shukron, Eli "The Excavation at the Gihon Spring and Warren's Shaft System in the City of David, s 333

hadde som hensikt å beskytte kilden. Men de klarte ikke å fortelle hvor denne befestningen ville møte bymuren.¹⁵⁶

De ble spurt om å grave mellom murene av bassengtårnet, Warrens sjakt, og kilde tårnet. Hensikten med dette var å kunne lede turistene bort til dette området mellom veggene og bort til kilden. Noen meter unna fant de ut at de to parallelle murene som var bygget på bergflate, fortsatte inn i åpningen av hulen sør for Warren sjakt. På et tidspunkt må disse murene ha tjent som en utgang av underjordiske systemet. Men det var overraskende å finne disse to parallelle murene som går opp fra bergflaten og fortsetter vestover opp bakken. Reich tror de vil gå helt opp til toppen av skråningen. Det er den nordre muren som er mest imponerende bevart. Ved siden av grotten, mellom murene som fører til Warren sjakt, er denne muren bevart 8 m høy. Dette måtte være en del av en enorm befestning. Den er den største muren noen gang funnet i Davidsbyen. Den søndre mur er ikke like godt bevart, men rester som gjenstår henter om den enorme proporsjonene. Mellom disse veggene og helt til åpningen av Warren sjakt system, var det en tykk fylling av steinfragmenter og løs jord.¹⁵⁷

I bakken finnen de et mellomrom i den tykke nordre mur. Her fant de rester etter Parker/Vincent ekspedisjonen. Reich er ikke i tvil. Parker/Vincent's mur nr 17, er deres nordre mur. Hvordan de skulle forstå strukturen som de hadde funnet og hvordan det henger sammen med resten av bygget og de huggede delene av Warrens sjaktsystem, vet de ikke. Siden de parallelle murene fortsetter inn i hulen som er en del av den nedre Warren sjaktsystem og oppover bakken, trengs det en forklaring både på de underjordiske og de overjordiske. De er bare i begynnelsen av å forstå dette komplekset Slik det ser ut til nå, kort tid etter utgravningen, ser man to forsøk på å lage trygg tilgang til kilden. Fase en var tydelig gjennom en beskyttet festnings gang mellom de to parallelle murene som gikk ned den østlige skråning¹⁵⁸

Ned skråningen peker murene i en retning mot kildetårnet som de uten tvil hang sammen med. Med hensyn til den øvre bakke, har de ikke nok informasjon. En forklaring kan være at parallell murene fortsatte opp hele toppen av bakken, der de henger sammen med et slags fort.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Reich, Ronny 2011, s 252

¹⁵⁷ Reich, Ronny 2011, s 253

¹⁵⁸ Reich, Ronny 2011, s 257

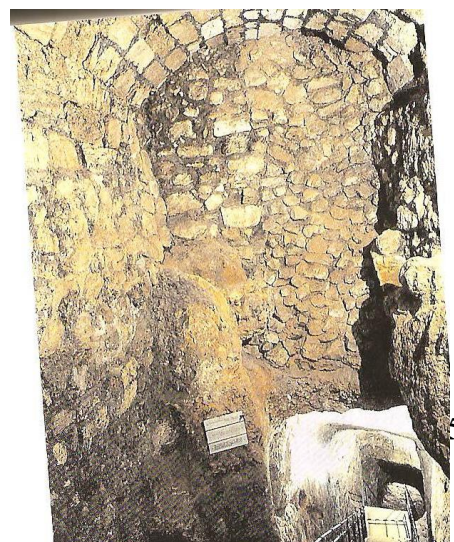
¹⁵⁹ Reich, Ronny 2011, s 260

Dette kan være et hint om at Kenyon bare gjenopdaget den Parker fant tidligere. Som respons på det Reich foreslår, sier Margaret Steiner som var et medlem av hennes team og publiserte hennes funn, konkluderer med at Kenyons plan var feil. Steiner var enig i at muren som både Parker og Kenyon fant kunne være den gamle bymuren.¹⁶⁰ Er muren som Kenyon oppdaget, bymuren? Og Reich har sine tvil. I lys av hva de finner, vil de forsøke å forstå og Reich stiller spørsmålet om Jerusalem i mellom bronsealder f.kr var innmurt? Og hvis den var det, er deres murlinje på den østlige side av byen? Denne oppdagelsen viser nok engang bilde av det urbane Jerusalem i mellom bronsealder If.kr og dets østlige befestning og vannsystemer er langt fra å være komplett bekjent. Det er gode muligheter for at det enda er noe som venter på å bli oppdaget.¹⁶¹

I fremtiden håper de å finne møtepunktet mellom Kenyons mur og deres. Det vil bevise styrken til parallell murene og at de var den ledende arkitektoniske dominante elementer i området. Oppdagelsen baser seg på bredden og størrelsen av disse steine med slik de ble konstruert. Den nordre mur fortsetter, viser at Kenyons mur kunne møte eller krysse fra nord, men fremstår som en sidemur. Derfor stiller vi oss spørsmålet om Kenyon hadde funnet bymuren som Parker oppdaget før henne.¹⁶²

9.7 Warrens sjakt

Reich mener at Warren sjaktsystem og område med det uthogde bassenget og tårnet måtte ha en forbindelse. De drar til Warren sjakt flere ganger for å forsøke å finne ut koblingene mellom vannsystemene. Reich legger til et kritisk synspunkt på Shilohs arbeid. I Warren sjakt i den indre delen litt under den kjente sjakten (W.S), er det en hule, rundt 3 m høy. Alle kjenner sjakten frem til det punktet, men ikke lenger. Det er delvis gravd i denne jorda under Shilohs utgravninger. Reich vil sjekke hvem som var arkitekten under Shilohs utgravning. Grunnen til at Shiloh ikke graver videre der, er at det var gitt en så logisk forklaring på hvordan vannsjakten ble brukt, at dette ikke var nødvendig. Derfor blir Reich interessert i dette, for å prøve å forstå koblingen mellom Warren sjakt og bassenget han fant.¹⁶³

Warrens sjakt

¹⁶⁰ Reich, Ronny 2011, s 251

¹⁶¹ Reich, Ronny 2011, s 261

¹⁶² Reich, Ronny 2011, s 260

¹⁶³ Reich, Ronny 2011, s 152

Når de legger Vincents tegninger over deres, ble det opplagt at den indre søndre del av Warren sjakt er nær bassenget og tårnet. På den indre delen av systemet er det to naturlige huler som det ikke er noen enkel adgang til for å nå dem. En av hulene er over sjakten øvre åpning, den andre ligger lengre sør. Den søndre hulen ble besøkt av Warren og senere delvis undersøkt av Parker/Vincent. Mens det ser ut som Shiloh ikke har sett denne. En rimelig forklaring på Warren sjakt system fra Warrens syn, var at dette var en beskyttet under jordisk brønn som forkynte innbyggerne med vann. Siden dette var en rimelig forklaring, var det ingen som undersøkte sjakten nærmere.¹⁶⁴

Først graver de en tynn grøft over sprekken og her finner de rester fra Parker utgravningene. De finner også ut at det kun er få meter som skiller bassenget og Warren sjaktsystem.¹⁶⁵

I det ene hjørnet finner de uforstyrret jord, forkullet tre og potteskår fra jernalderen periode II. Men også veveredskaper og glass lamper fra det 8 århundre f.Kr. Fordi tunnelen ikke var i bruk som vannsystem, ble det brukt som vevstue ifølge Reich.¹⁶⁶

Vincents detaljerte planer indikerer en utgang til øst av Davids byen gjennom hulene. De gjør en utgravning av en smal seksjon i den søndre hule til de nådde den søndre steinveggen. Da fortsatte de å grave østover. Etter flere meter finner de den vestre øvre kanten av bassenget. Og det sør vestre hjørnet av basseng tårnet. En naturlig hule som kan ha vært en bolig i tidlig bronse alder I, ble bevist ved et lag av keramikk på steingulvet lik det som ble funnet i hulene av Parker høyere i bakken av Davidsbyen. Hele Warrens sjakt, bortsett fra den sjakten som Dan Gill mener er en naturlig slitasje. Erodert kalkstein som laget en naturlig sjakt av seg selv. Hele Warren sjakt system er hugget ut i grunnfjell.¹⁶⁷

På et nivå av utgravningen av den sørlige delen av den horisontale tunnelen som Shiloh ikke hadde utforsket, lå det en haug av stein som var hugget ut, og de finner ut at denne steinen var av en annen type en veggene. De bestemmer seg for å undersøke de geologiske aspektene ved sjakten¹⁶⁸

¹⁶⁴ Reich, Ronny og Shukron, Eli "The Excavation at the Gihon Spring and Warren's Shaft System in the City of David, s 333

¹⁶⁵ Reich, Ronny 2011, s 154

¹⁶⁶ Reich, Ronny 2011, s 157

¹⁶⁷ Reich, Ronny og Shukron, Eli "The Excavation at the Gihon Spring and Warren's Shaft System in the City of David, s 334

¹⁶⁸ Reich, Ronny 2011, s 155

De skjønner at dette må ha vært bygget i to omganger. Først den myke steinen også den harde steinen. Mye senere enn det første arbeidet som ble gjort. Den siste omgangen ble aldri fullført, og dette har de ingen god begrunnelse for.¹⁶⁹

Den øvre delen av systemet er hugget i en myk Melek stein (en type kalkstein) Den nedre delen i hard «mizzi» stein. Dette ble observert av Vincent og Gill mens andre lærde mente at systemet var hugget i en sammenhengende operasjon. Men ifølge Reich har denne teorien flere problemer.¹⁷⁰

1) Den buede delen av tunnelen nær sjakten var 6.5 m høy, hvorfor var en tunnel med slike overdrevne dimensjoner nødvendig for å nå sjakte? 2) Hvorfor er det så stor forskjell på håndverket mellom den romslige tunnelen og sjakten?

Sjakten er naturlig, men i denne naturlige utskjæringen er det store hakk i sidene på sjakten og ikke flate vegger. Dette gjør det vanskelig å dra en bømme med vann gjennom. Å kunne rette veggene ville vært en mindre jobb. Men dette ble aldri gjort. Derfor foreslår Reich en annen tolkning. Systemet kan ha bli hugget i to stadier som var delt i to klart forskjellige tidsepoker. Et tidligere stadiet og et senere stadiet.¹⁷¹

9.7.1 Det tidlige stadiet:

Bli Kuttet i myk Meleke stein. De har ingen bevis som kan datere dette tidligere stadiet som ble kuttet i Warren sjakt. Potteskår herfra ble trolig fjernet fra tidligere utgravninger, noe som gjøre det umulig for Reich. Men Reich mener at dette tidlige stadiet kan dateres tilbake til midten av bronsealderen II, grunnet dateringen til det monumentale fortet nær kilden.¹⁷²

9.7.2 Det senere stadiet:

Fjellets gulv ble lavere ved at de kuttet i den harde mizzi steinen. Originalt var den på 2,5-3 m høy, men ble kuttet til en dypere høyde på 6,5 m. Grunnen til at de gjorde nettopp dette og hvorfor prosjektet ble stoppet før det ble ferdig, er uvisst. Over gulvet var det et lag av steinflak ,50 cm tykk Dette er rester fra huggingen i det underjordiske systemet. De ble trukket ut av systemet gjennom hulens åpning og kastet ned skråningen. Dette inneholdt bare

¹⁶⁹ Reich, Ronny 2011, s 156

¹⁷⁰ Reich, Ronny og Shukron, Eli "The Excavation at the Gihon Spring and Warren's Shaft System in the City of David, s 334

¹⁷¹ Reich, Ronny og Shukron, Eli "The Excavation at the Gihon Spring and Warren's Shaft System in the City of David, s 335

¹⁷² Reich, Ronny og Shukron, Eli "The Excavation at the Gihon Spring and Warren's Shaft System in the City of David, s 335

hard mizzi stein kuttet i et senere stadiet. De fant ikke Meleke stein. Noe som kan tyde på at Warrensjakt ble kuttet i to stadier. De fant potteskår fra oljelamper som ble funnet sammen med steinflak i hulen fra Sen jernalder II (8 århundre f.kr) Som ble dateringen på det senere stadiet. ¹⁷³

9.8 Fra Hiskia tunellen til Siloam tunellen

Den plassen i Jerusalem som fortsatte å bevare en hemmelighet, var Siloamtunellen Den vanligste teorien rundt denne tunellen som nevnt tidligere, ble bygget av Kong Hiskias menn i det 8 århundre. Og ingen har stilt spørsmåltegn ved dette før nå.

Teorien fra Dan Gill at denne tunellen ble til ved erosjon, godtok ikke Reich. Reich og Shukron begynner å undersøke tunellen på nytt. (Reich, Ronny:2011 186)

9.8.1 Et nytt forslag på Siloam tunnelen – Hiskias tunell

Reich og Shukron ga ut en artikkel i 2011. «The date of the Siloam tunnel reconsidered» Tel Aviv: Journal of the Institute of Archaeology of Tel Aviv University Volume 38, number 2 november 2011 (pp 147.157) Jeg har ikke fått skaffet denne artikkelen, grunnet at den kostet penger. Jeg har funnet en annen artikkel som jeg referer til. Den er av Tom, Powers «Goodbye «Hezekiah`s tunnel? Reich & Shukron`s suprising new take on its construction and dating» Han tar for seg det Reich og Shukron kom frem til i sin artikkel.

Reich bruker betegnelsen Siloamtunnelen og ikke Hiskias tunnel. Grunnen til dette skal jeg ta for meg nå. ¹⁷⁴

Siloamtunnelen tyder at kan ha blitt kuttet fra hver sin ende og møttes inne i fjellet. Møtepunktet kan sees 214 m fra den nordre delen. Hele tunnelen er 530 m lang. De stiller to spørsmål ved tunnel byggingen. Det første er, hvorfor valgte de å bygge en tunnel i svinger, og ikke rett frem? Hvordan kunne de møtes?

Det er en Geolog Dan Gill som svarer på disse spørsmålene. Han mente at tunnelen bare var en utvidelse av en naturlig skapt tunnel og derfor går den i svinger og derfor heller ikke noe rart de møttes på midten. ¹⁷⁵

¹⁷³ Reich, Ronny og Shukron, Eli «The Excavation at the Gihon Spring and Warren`s Shaft System in the City of David, s 336

¹⁷⁴ Powers, Tom «Goodbye «Hezekiah`s tunnel? Reich & Shukron`s suprising new take on its construction and dating»2011(<http://israelpalestineguide.wordpress.com/2011/10/15/goodbye-hezekiahs-tunnel-reich-shukrons-surprising-new-take-on-its-construction-and-dating/>) 08.10.13

¹⁷⁵ Reich, Ronny 2011, s 185

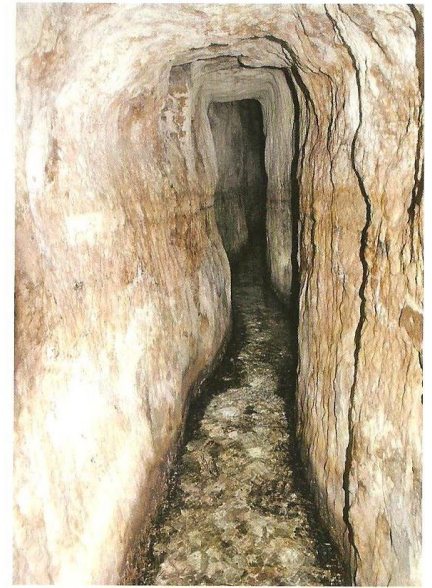
Reich mener at dette ikke stemmer, fordi taket nederst i tunnelen er opptil 5 m høyt, dette ble brukt som teori for at den var naturlig fordi de som arbeidet der brydde seg bare om gulvet slik at vannet kan renne naturlig. Reich finner ut at taket også ble hugget ut i stein. (Dan Gill ble også med og var enig i dette de fant ut)¹⁷⁶

De hadde ikke bygd ut taket og vannet hadde ikke rent der, slik som Dan Gill hevdet at vannet gikk øverst i taket.

Et annet argument for at den ikke er naturlig er at bunnen ikke heller mer enn 30 cm over 530 m, og dette kan vise at tunnelen er en del av en planlegging og ikke naturlig laget mente Reich.¹⁷⁷

Reich kommer med en ny teori og det er at tunnelen er planlagt og grunnen til svingene er at de prøver å rette opp feil fordi det var feil retning de gravde.¹⁷⁸

De stilte flere spørsmål ved Siloam tunnelen. Er det noe forhold mellom kanal II og denne? Og hvis det ikke var tilfeldig hvorfor ble det gravd to meter lavere enn kanal II? Hvilke gruppe starta først å grave? Og hvorfor er takene høyere i den ene enden, gravde de etter en plan også en annen? Tunnelen krysser under kanal II med 50 m mellomrom.¹⁷⁹

Dette er Siloamtunnelen

De kan ha forsøkt å bygge tunnelen sånn at den ble koblet til

Siloambassenget i sørvest. Og da skulle de koble på kanal II. Reich teori om tunnelen er: Og for den grunn begynte de å grave tunnelen på ca. samme høyde som kanal II. Tunnelen ble gravd frem i bare en retning fra bassenget sørvest og mot nordøst.

Etter 50 meter slutter de grave. Hvis planen hadde vært perfekt ville vannet rent fra den nordre delen av kanal II inn i den nye tunnelen altså Siloam tunnelen og ned mot Siloam bassenget. Etter ca. 50 m var bygd, endret de plan.¹⁸⁰

De valgte å ikke koble tunnelen til kanal II, og de valgte å grave tunnelen fra hver side på et nivå lavere enn kanal II.¹⁸¹ For ikke å ødelegge kanal II måtte de grave dypere og dermed gravde de dypere på den delen de allerede hadde begynt på i den søndre delen derfor ble taket

¹⁷⁶ Reich, Ronny 2011, s 186

¹⁷⁷ Reich, Ronny 2011, s 188

¹⁷⁸ Reich, Ronny 2011, s 191

¹⁷⁹ Reich, Ronny 2011, s 192

¹⁸⁰ Reich, Ronny 2011, s 193

¹⁸¹ Reich, Ronny 2011, s 198

høyt. De byde tunnelen etter planen men måtte ha som mål å møtes på midten. Og de tror at kanal I kan ha blitt laget for å sørge for at kanalene møtes i riktig høyde. Fordi at nivået i kanal I er likt som det i Siloamtunnelen.¹⁸²

Når dem bygde så brukte de kanal II som en slags veileder for å koordinere seg og fra øvresiden slapp de sannsynlig inn litt vann for å bruke vann-nivået som veiledning. De gjorde tiltak for å beskytte kanal II under gravingen så tydelig at kanal II hadde verdi.¹⁸³

Når denne jobben var ferdig og vannet begynte å renne gjennom tunnelen, tok denne tunnelen vannet fra kanal II som da tørket ut.¹⁸⁴

Reich har en god ide. De merket at når de undersøker kanal II, så etter regn tiden ble det merker i taket og når de bygger Siloamkanalen så kunne noen ha gått på oversiden og helt farget vann som ville trukket nede fordi det var mange sprekker og da kunne de sikre seg etter det. Etter hvert ville de høre hverandre grave og fult lyden. I Siloaminskripsjonene er det et ord «Zdh» dette ordet kan ha betydd noe som sprekker fordi det finnes mange sprekker ved møtetpunktet så de kan ha brukt de til å koordinere seg. De finner en slik sprek og den ene gruppa graver med sprekken på vestre side av seg og den andre på høyere siden, slik møtes dem.¹⁸⁵

Det kan sies at Siloamtunnelen var et middel for å gjennomføres ideen om å bringe Gihonkilden vann trygt til andre enden av Davidsbyen. Fra dette ståstedet kan man si at det er mye mer sofistikert enn Warren sjaktsystem fra bronsealderen. Tidlig i systemet Warren sjakt måtte folk gå til vannet i en trygg tunnel for å returnere med fulle krukker. Mens med Siloamtunnelen ble vannet bragt til folket. Han sier at det må ha vært vanskelig for de som planla dette systemet og få gjennomslag hos byens ledere for å fullføre det. Siden de ikke kunne love suksess før det var suksess. Det finnes ingen tvil om at om at det 8 århundre f.kr fantes et menneske i Jerusalem som viste hva han holdt på med og et menneske med autoriteten som turte å støttet han.¹⁸⁶

Etter funn av boligen i det uthogde bassenget som ble datert til 9 århundre og siden det ikke ble funnet noe som var fra tidligere, mener Reich og Shukron at dateringen på Hiskiastunnel

¹⁸² Reich, Ronny 2011, s 198

¹⁸³ Reich, Ronny 2011, s 200

¹⁸⁴ Reich, Ronny 2011, s 201

¹⁸⁵ Reich, Ronny 2011, s 203

¹⁸⁶ Reich, Ronny 2011, s 204

også er feil. Etter vurdering av det de hadde funnet, tyder det på at ferdigstillingen av tunellen bør endres flere tiår tilbake til slutten av det 9 århundre/begynnelsen av det 8 århundre f.Kr. Altså forut for Hiskias regime.² Kong 20,20 ikke forteller hvor Hiskia skal ha bygget tunellen og at den kan ha vært hvor som helst.¹⁸⁷

9.9 Dateringen av vannsystemet

De viktigste funnene knyttet til en dateringen, ble funnet på to plasser. De fant potteskår fra mellom bronsealder II f.kr ved å rense mellom de store steinblokkene av de to tårnene og vider mellom steiner og den stein kuttete basen. Her ble det funnet en mengde potteskår som gjorde det mulig å datere det til mellom bronsealder II(18århundre.f.kr) De renses også rester mellom de to tykke murene av innsiden av bassenget tårnet og også her ble det funnet keramikk fra mellom bronse alder II altså 17-18 århundre f. kr. Denne keramikken kan assosieres med jordgulvet på innsiden av hulen ved den sørøstlige utgang av Warrens sjakt system. Potteskåret dater konstruksjonen av tårnet. Funn av keramikk kan være grunnen til at også Kenyon daterer by muren til samme periode.¹⁸⁸

En del av Warrens sjakt system de ikke vet noe om. Og det er det (blindgate sjakten) som ble gravd fra enden av den skrånede tunnelen, den ble først funnet av Warren som skisserte det som en vertikal sjakt. Mens Parker graver den ut og Vincent beskriver den i detalj. Men trodde ikke den ledet videre. De fylde den igjen med jord for å slippe å bære jorden ut. De prøver å tømme for jord altså Reich i dag for å finne ut om det er et geologisk fenomen slik Gill tror, eller ikke som Reich tror. Den ikke brukt slik som Warren sa. Noe av delen ikke kan ha blitt brukt, men trappende var slitt så den må ha blitt brukt til noe.¹⁸⁹

Men disse graverne visste ikke en gang om Warrens sjakt. Warrens shaft var ikke synlig for dem, fordi systemet ligger helt inne i den harde mizzi steinen. Warrens sjakt strekker seg opp til 4 fot under Meleke stein laget. Siden graverne ikke visste om Warrens sjakt kunne de ikke sikte etter denne. Det virker logisk at tunnelene de gravde var del av samme kompleks som kildetårnet og det tilknyttede bassenget, som vi har datert til middel bronsealder II.

¹⁸⁷ Powers, Tom «Goodbye «Hezekiah`s tunnel? Reich & Shukron`s suprising new take on its construction and dating»2011(<http://israelpalestineguide.wordpress.com/2011/10/15/goodbye-hezekiahs-tunnel-reich-shukrons-surprising-new-take-on-its-construction-and-dating/>) 08.10.13

¹⁸⁸ Reich, Ronny og Shukron, Eli “The Excavation at the Gihon Spring and Warren’s Shaft System in the City of David, s 333

¹⁸⁹ Reich, Ronny 2011, s 205

Vi har i det senere åpnet de siste 20 foten fra tunnelen til bassenget, så det finnes ingen tvil om at tunnelen siktet seg dit.¹⁹⁰

De hugget videre ned i det harde steingulvet, til taket var mer enn dobbelt så høyt. På denne tiden var Warrens sjakt en naturlig (oppløst sprekk) vertikal sjakt i den harde steinen oppdaget. Oppdagelsen av Warrens sjakt var tilfeldig. Det bevises av at tunnelen var hugget 3 fot under toppen av Warrens sjakt. De ville aldri gjort det hvis sjakten var målet.¹⁹¹

Og Warrens sjakt ble aldri brukt til å hente vann. Det skulle vært åpenlyst for oss alle hele tiden, fordi det er svært vanskelig, hvis ikke umulig å hente vann gjennom den. Ikke bare er det vanskelig å stå på kanten (selv om de kunne ha hatt en trekonstruksjon til hjelp), men sjakten er også full av utstikkere som ville gjort det veldig vanskelig å senke og heve bøtter der. Etter å ha brukt enorm mye energi på å hugge tunnelen 20 fot dyp, hvorfor ville ikke arbeiderne bruke litt ekstra energi på å fjerne disse utstikkerne for å gjøre det lettere å hente vann, hvis dette var målet? For å være sikre på at vi hadde rett i at Warrens sjakt ikke ble brukt til å hente vann har vi målt sjakten på nytt. Bunnen der kildevannet samlet seg er ikke dyp nok til at en bønne kan senkes og fylles der.¹⁹²

10.1 Avsluttende Oppsummering

1867: Charles Warren forslo tidlig at den sjakten som han oppdaget, ble brukt til å hente vann. Dette ble den rådende teori om hvordan dette vannsystemet fungerte. Warrens ide var at vannsystemet ble kuttet for å sikre trygg tilgang til Gihonkilden uten at de ble sett fra yttersiden. Sjakten ble sett på som hovedkomponenten i hele vannsystemet. De fleste kunne godta denne teorien. Det var kun uenighet rundt to punkter. Det gjaldt datering av vannsystemet og om denne sjakten kunne bli identifisert med «the tzinnor» i Sam 5:8. Hans utgravninger var de første utført i Davidsbyen. Det var vanskelig å lese hans bøker, siden han kaller vannsystemene med andre navn. Ikke like lett å vite hva han siktet til.

1909: Vincent var den første som studerte vannsystemet i detalj, han argumenterer for at vannsystemet kan dateres tilbake til bronsealderen f.Kr. De oppdaget også en serie av andre

¹⁹⁰ Reich, Ronny og Shukron, Eli «*Light at the end of the tunnel: Warren`s shaft theory of David`s conquest shattered*» 1999 (<http://www.arcpark.org.il/waterstudies2.shtml>) 25.09.2013

¹⁹¹ Reich, Ronny og Shukron, Eli «*Light at the end of the tunnel: Warren`s shaft theory of David`s conquest shattered*» 1999 (<http://www.arcpark.org.il/waterstudies2.shtml>) 25.09.2013

¹⁹² Reich, Ronny og Shukron, Eli «*Light at the end of the tunnel: Warren`s shaft theory of David`s conquest shattered*» 1999 (<http://www.arcpark.org.il/waterstudies2.shtml>) 25.09.2013

tunneler rundt Gihonkilden. Han spesifiserer ikke når i bronsealderen. (Ancient Jerusalem Revealed: 2000 328)

Parker/Vincent fant en samling av farget keramikk som gjorde det mulig å identifisere det med Davids byen som er nevnt i bibelen. Dette ble funnet i en gravhule, ovenfor kilden Disse daterte de tilbake til tidlig bronsealder I. Og deres konklusjon om at dette kunne være plasseringen av det gamle Jerusalem er rimelig mener Reich. Folk i eldre tider måtte bosette seg ved den eneste vannkilden i byen. Reich, Ronny:2011 s218)

1961 Det første hintet vi får om at Jerusalem som en befestet by, er av muren som Kenyon oppdager under sine utgravninger i Davidsbyen. Hun daterer denne muren ved hjelp av potteskår som hun finner, til mellom bronsealder II. Først ble det antatt at Warrens sjakt var utenfor muren, men Kathleen Kenyon finner ut at dette ikke er tilfelle når hun finner en mur. Dette viser at Warrens sjakt var innenfor murene. Etter denne oppdagelsen kan Kanaaneiske Jerusalem omtales som en urban festning fra så tidlig som det 18 århundre.f.Kr Muren Kenyon fant ble tatt ned og steine ble brukt om igjen i en jernalder mur som ble satt opp på eksakt samme linje mente Shiloh.

1978: Mellom 1978-1985 var det Shilohs tur til å gjøre utgravninger og brukte mye tid på Warrens sjakt. Han rensket hele område og offentliggjorde sjakten for publikum. Han klatret også systemet. Så han beviste at det gikk. Likevel mente han at beleiringen av Davidsbyen, ikke skjedde via vannsjakten.

Shiloh vier en ny studiet av hele vannsystemet under sine utgravninger. Og baserer mange av sine teorier på hans geologiske kollega, Dan Gill. Deres konklusjon blir derfor at Warrens sjaktsystem og Hiskias tunell er blitt til ved naturlige erosjoner.

Shiloh daterer Warrens sjakt tilbake til det 10-9 århundre. Altså under Jernalderen II. Så ifølge denne dateringen, kan ikke Warrens sjakt være den bibelske tzinnor. Han baser sin datering på andre vannsystemer som er funnet i Israel som Megiddo og Hazor som ble datert til 9-8 århundre.

Shiloh fant potteskår på toppen av østlige skråning, noe som kunne vise til menneskelig eksistens her fra sen bronsealder rundt det 14 århundre f.Kr. (Reich, Ronny:2011 290)
Selv om Shiloh ekspedisjonen skal ha ment å ha funnet potteskår fra tidlig bronsealder II, og III, mener Reich at han har kun knyttet funn til mellom bronsealder II frem til i dag. Som er

3700-3.800 år. Shiloh mente også at Kanal II ble brukt som vanningskanal for jordbruks område i Kidrons elveleie. Senere fant også Shiloh deler av murer og deler av konstruksjoner fra samme tidsperiode i sitt område E1. Shiloh tolket dette til at denne jernalder II muren var en fortsettelse av den sørvendte muren til Kenyon.

1995: Reich nevner at hans største oppdagelse må ha vært dette uthugde bassenget og funnene knyttet til det. Reich mener vi kan snakke om Jerusalem som en by fra rundt 1800 århundre f.Kr. Og kan bekreftes av mange arkeologiske funn og historiske referanser. Reich mener at byen bygget et vannsystem til beredskap til en eventuelt beleiring. Systemet inkludere bygget og huggede elementer. Warren fant kanalen, Parker og Vincent fant den nordre delen av kanal II, Reich og Eli la til kilde tårnet, basseng tårnet og det uthuggede basseng (deler av det) og daterte hele til middel bronsealder II. (Reich, Ronny:2011 285)

Det må ha vært dyktige mennesker som gjennomførte et slik system. Og kunnskapen måtte de også ha på hvordan de kunne kutte enorme steinblokker, flytte de, løfte dem og plassere dem. (Reich, Ronny:2011 285)

1995 ble det en ny teori gjeldene takket være Reich og Shukron. Warrens sjakt ble sannsynlig ikke laget på samme tid. Den er lagt i flere stadier. Som jeg har nevnt tidligere, et tidlig stadiet som kan dateres til middel bronsealder II (18, 17 århundre, kuttet i myk Melek stein og et seere stadiet som ble kuttet i hard mizzi stein og kan dateres til sen jernalder. Tårnet og Warrens sjakt ble bygget 18 århundre da kanaaneerne kontrollerte Jerusalem.

Tårnet som Reich oppdager, mener han at skal ha beskyttet vannkilden. Reich oppdaget en del nye systemer som han legger til hele vannsystemet. Han oppdager også to parallelle murer som han enda ikke vet hvordan han skal koble sammen med resten av systemet. Dette er fortsatt ubesvart. Reich legger også til under sin utgravning, at Siloamtunnelen som han ikke lenger kaller Hiskiatunnelen, grunnet at han daterer det tilbake til slutten av 9-besegnelsen av det 8 århundre. Før Hiskias regjering. Det har ikke vært lett å forstå alt Reich skriver i sin bok. Han skriver vanskelig. Han er også ukritisk til mye av det han finner, noe som er en svakhet ved Reich. Kan det være mulig at han oppdager så mye nytt? Det blir spennende å se hva andre arkeologer etter Reich, mener om Reich og hans utgravning. Og om han virkelig klarte å finne ut så mye nytt.

10.2. Hva blir det neste?

De fleste arkeologer har undersøkt toppen av bakken, alle uten unntak har tenkt at kilden er utenfor by muren, men faktum er at ingen kunne bevise det ved et utgravning.¹⁹³ Reich sine utgravninger overrasket mange og viste at ruiner var godt bevart også i bunnen av skråningene. Bedre bevart enn det på toppen av bakken. Det er ganske sikkert mer enn et basseng gjemt i Kidron. Utgravningene i Davids by er fortsatt noe som blir gjort, både av Reich og Eli og av andre. Mellom bronsealder er ikke bare den første urbane periode for byen, men også den første tidsperiode vi vet er nevnt i historiske kilder.

194

Det er nå opp til hver og en av oss å finne ut hva vi mener rundt Warren sjakt. Jeg skal følge med på videre utgravninger som blir gjort i Davidsbyen. Med håp om å endelig finne ut hvordan vannsystemet egentlig var koblet sammen og hva som var mening med Warren sjaktsystem og hvordan den ble brukt.

11.1 Litteraturliste:

Bibelen 1978/85 Det Norske Bibelselskap

Dag Oredsson "Moats in ancient Palestine" Almqvist & Wiksell International, Stockholm 2000

Hayes, H, John and Miller Maxwell "A history of Ancient Israel and Judah" The Westminster Press Philadelphia, 1986

Kenyon, M, Kathleen "Jerusalem- excavating 3000 years of history" Thames and Hudson, London 1967

Kleven, Terence "The Use of SNR in Ugaritic and 2 Samuel V 8: Hebrew Usage and Comparative Philology". T 44(2):195-204

McCarter, P.Kyle "II Samuel (The anchor Bible)" New York. 1984

Ottosson, Magnus "Fortifikation och temple: en studie i Jerusalems topografi. Religion och Bibel 38:26-39":1979

Ottosson, Magnus "Topography and City planning with special Reference to Jerusalem" Tidsskrift for teologi og kirke 4:263-270:1989

¹⁹³ Reich, Ronny:2011 274

¹⁹⁴ Reich, Ronny:2011 274

Shanks, Hershel " *The city of David-a guide to biblical Jerusalem* " Ruth Press Ltd.1973

Reich, Ronny: " *Excavating the City of David-where Jerusalem's history began* " Israel Exploration society 2011

Reich, Ronny og Shukron, Eli " *The Excavation at the Gihon Spring and Warren's Shaft System in the City of David* " – artikkel i Geva, Hillel "Ancient Jerusalem Revealed" (Expanded Edition 2000), Old City Press Ltd., Jerusalem

Shiloh, Yigal: " *The rediscovery of the Ancient water system known as "Warren's shaft"* – artikkel i Geva, Hillel "Ancient Jerusalem Revealed" (Expanded Edition 2000), Old City Press Ltd., Jerusalem

Wellhausen, Julius " *Der text der Bucher Samuelis* " Gottingen 1871

11.2 Artikler:

American-Israeli Cooperative Enterprise (2008) «Jerusalem-The City of David»
([Http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Archaeology/jerdauid.html](http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Archaeology/jerdauid.html)), 14.12.2013

American-Israeli Cooperative Enterprise(2013) «*City of David*»
(http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/geo/David.html)14.12.2013

Geva, Hillel (2013) «*Jerusalem-water system of biblical times*»
<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Archaeology/jerwater.html> 14.12.13

Powers, Tom «*Goodbye «Hezekiah's tunnel? Reich & Shukron's suprising new take on its construction and dating»2011*
([Http://israelpalestineguide.wordpress.com/2011/10/15/goodbye-hezekiahs-tunnel-reich-shukrons-surprising-new-take-on-its-construction-and-dating/](http://israelpalestineguide.wordpress.com/2011/10/15/goodbye-hezekiahs-tunnel-reich-shukrons-surprising-new-take-on-its-construction-and-dating/)) 08.10.13

Reich, Ronny og Shukron, Eli «*Light at the end of the tunel: Warren's shaft theory of David's conquest shattered*» 1999 (<http://www.arcpark.org.il/waterstudies2.shtml>) 25.09.2013

Shiloh, Yigal 1981 «*Jerusalem's Water Supply during siege*» *BAR:04 1981*
http://cojs.org/cojswiki/Jerusalem%E2%80%99s_Water_Supply_During_Siege%2C_Yigal_Shiloh%2C_BAR_7:04%2C_Jul/Aug_1981)

<http://snl.no/anakronisme>» 14.12.1

Wilson, R.E. og Warren, R.E. «*The Recovery of Jerusalem-a narrative of Exploration and discovery in the City and the holy land*» s,1
([Http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up](http://archive.org/stream/recoveryofjerusa00wilsuoft#page/n11/mode/2up)) 14.12.13

11.3Bildehenvisninger:

Jeg bruker bilder i min oppgave med tillatelse fra Ronny Reich. Bildene er hentet fra: Reich, Ronny: "*Excavating the City of David-where Jerusalem's history began*" Israel Exploration society 2011

